

4672

*Folla
del Marxaant*

ARXIU TEATRAL MILLÀ

Compra i venda de comèdies de totes menes

Carrer de Sant Pau, 21. - BARCELONA

Felici

LA FILLA DEL MARXANT

LA FILLA

DEL MARXANT

DRAMA EN TRES ACTES Y EN VERS

ORIGINAL DE

D. JOSEPH FELIU Y CODINA

Y

⇒ D. FREDERICH SOLER ←

(SERAFÍ PITARRA)

(grau)

*Estrenat ab brillant éxit en lo TEATRO CATALÁ, instalat en lo
TEATRO ROMEA, la nit del 12 de Janer de 1875.*

BARCELONA

BIBLIOTECA DE LO TEATRO REGIONAL

Ronda de S. Pere, 19 y 21, 1.er 1.ª

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
University of North Carolina at Chapel Hill

AL DISTINGIT PUBLICISTA

D. AGUSTI URGELLES DE TOVAR

*Com a sagell d'antiga
amistat y carinyós recort, dedi-
can aquest drama*

Los Autors.

REPARTIMENT

PERSONATJES

ACTORS

LAYETA..	D. ^a Maria de las Mercés Abella.
MADRONA..	» Catarina Mirambell.
VENTURA..	D. Joaquim García Parreño.
ANDREU..	» Andreu Cazorro.
QUIRSE..	» Lleó Fontova.
VALENTÍ..	» Frederich Fuentes.
D. DALMAU..	» Iscle Soler.
MESTRE JORDI..	» Miquel Llimona.
JOAN..	» Joaquim Pinós.
QUIM..	» Jascinto Sarriera.
UN CEGO..	» Joan Serra.
UN NOY..	» Joseph Sadurní.

Marxants, pagesos, pagesas, noys.

La escena en una vila catalana.

La época al comensar lo regnat de Fernando VI.

NOTA. De la cansó que 's llegeix al final del segón acte, los autors han cregut necessari treuern alguns fragments, impropis pera llegirse devant d' un públich; pera darhi unitat, los han hagut de suplir ab versos nous; mes son poquíssims, com s' observarà, & fi de respectar fins ahont sia possible tant bella joya de la poesia popular de nostra terra.

Ningú podrá traduhir, representar, ni reimprimir aquest drama, sens permis dels autors.

Lo director del ARXIU CENTRAL, es l' únich encarregat d' aquesta obra, y ab ell deurán entendrers tots los teatros y societats particulars que vulguin representarla.

Quedan reservats tots los drets.

ACTE PRIMER

Una plassa petita que figura estar darrera la plassa major de la vila. Per dos archs, qu' hi ha al fondo, se veu lo mercat en día de fira. A la dreta del espectador, en primer terme, la entrada d' un hostel: per senya hi ha un ram de pi penjat. A la esquerra de la porta una taula de beguda, al costat una botiga de marxant ab robas que la indiquin, y, damunt del hostel, lligat á la barana del balcó, un rótul que diga: «Ja es aquí 'l pintor.» Al altre costat paradas de fruytas, llauna, y terrisa, ab gent que vénen y compran. Quant sia interessant lo diálech, lo director procurarà que 'ls detalls no 'l destorben.

ESCENA PRIMERA.

Gent que compra y vén, y, aviat, QUIM, lo CEGO que vén romansos y lo NOY que l' acompanya; després QUIRSE y més tart JOAN.

CEGO ¡Apa, veniuhi á l' Eloy!
 ¡La cansó, la cansó nova!
 ¿Qué la vol?

QUIM ¡Oh! Primé á prova.
 ¡Cántala!

CEGO ¡Cantemla, noy!
(Lo Cego acompanya en lo violí y lo Noy
canta la primera estrofa de la cansó. Al
anar á comensar la segona surt Quirse,
que, detenintlo, diu apart al Cego).

QUIRSE (¡No! ¿Qué feu?)

- CEGO (¿No m' havéu dit?...)
- QUIRSE (Sí; pero ha de sé un' altri' hora).
Anéusen d' aquí la vora
y no 'n venguéu).
- CEGO (Tot seguit).
- QUIM Y ara? Y donchs? Qué hi há? Qué passa?
- QUIRSE ¡Au, au; lluny!
- QUIM ¡Féume 'l favor;
vos me desfulléu la flor!
- CEGO Aném donchs.
- QUIM ¿Ahont?
- CEGO A plassa.

(Se 'n van lo Cego y lo Noy cridant la venda del romanso nou, seguits de Quim y lo poble. Quirse deixa tots los trastos de pintar que dú, y diu:)

- QUIRSE ¡Ah! ¡Ja está armada! ¡Ja hi som!
¡Quín burgit! ¡Quín moviment!
¡Vingan crits y vinga gent
y gastar plata tothom!
L' un, aquí, compra un cuvell,
l' altre, allá, una jupa nova,
l' altre, un ase dat á prova,
y, el de més enllá un anyell.
Y aquí remugan los bous,
y allá grinyola 'l garrí,
y se sent més cap allí
lo soroll de contar sous.
Y fent tot un rebombori,
entre gent de tota mena,
á n' aquí l' un toca estrena,
allá l' altre arma un desori,
y pren, deixa, ven, cambia,
paga, cobra, arma matraca,
emparaula noya maca,
sent com cridan tot lo dia,
regateja, refunfunya,
vesten content y enganyat,
y aquí tens llest un mercat
d' un poble de Catalunya.

(Apareix Joan d' agutzil y ab vara llarga).

- JOAN ¡Vaja, bé; endavant, pintor!

- Ja ho pinteu ab bona tinta.
- QUIRSE ¡Oh! Está clar. Com qu' un ja pinta...
¡Ves qui pot pintar millor!
- JOAN Be, home, be. Jo ja ho sabia
que vindriau.
- QUIRSE ¿Qué? ¿Tú?
- JOAN Jo.
- QUIRSE Donshs si ho sabs tot com aixó
no ets pas bo per policia.
- JOAN ¿Per qué?
- QUIRSE Perque si he vingut
ha sigut per un rellans.
- JOAN Ja ho se, ja; veniu ab plans.
¿Quíns son?
- QUIRSE ¡Tutututut!
- JOAN ¡Oh! No; no 'm calleu ni un mot,
perque també fora en va;
só agutzil y tant me fa,
jo, ja ho sabeu, jo ho se tot.
¿Quan heu arribat?
- QUIRSE Fa poch.
- JOAN ¿Y ahont poseu?
- QUIRSE (*Mostranle 'l rótul.*) Al hostal.
Sino qu' he dit:—Tant se val
que, mentre 'l noy mol lo groch,
me 'n vagi á mirá á la plassa
si arreplego un xich de feyna;
y, emportantmen algun eyna
qu' ensenyi la meva trassa,
me n' he vingut cap aquí
á fer á sabe á tothom,
qu' aquí hi ha un pintor de nom
que fa anar car lo carmí.
- JOAN ¿Lo carmí?
- QUIRSE Be, dígali atxa;
lo mangre. Tot es igual.
Ab aixó soch al hostal
y ho pinto tot; res m' empatxa.
Tot ab los millors colors;
bo, barato, be y depresa;
jo só com ara 's deu esser;
pintor de festas majors.

- JOAN Ja ho se, ja; y qu' es ben vritat:
jo us trovo á totas.
- QUIRSE ¡Ah fill!
Quan lo pardal no te mill
busca per l' erba del prat.
Escolta.
- JOAN ¿Qué?
- QUIRSE Una mercé.
- JOAN Diguéu.
- QUIRSE ¿Qui es lo nunci?
- JOAN Jo.
- QUIRSE ¡Ah! ¿Agutzil y nunci?
- JOAN Aixó.
¿Qué tenu que dirhi?
- QUIRSE Re;
al contrari, 'm convé doble,
perque, aixís, tot de seguida,
podré aná á fer la crida
de que jo ja soch al poble.
- JOAN Al instant. ¿Qué tinch de dir?
- QUIRSE No; tú no haurás de dir re.
- JOAN ¿Qué no tinch de dí? ¿Y donchs qué?
- QUIRSE Tú no mes has de venir
á la plassa ab la trompeta.
Cridarás á reunió,
vindrà gent, parlaré jo,
y tenim la crida feta.
¿Quant me costará?
- JOAN Barato.
- QUIRSE ¡Com jo no més sonaré!
Bé, veurás; res de diné;
per paga 't faré 'l retrato.
- JOAN Entesos.
- QUIRSE Donch endavant,
y, ananthi, abans de la crida,
fesho correr de seguida,
digasho á la gent, passant.
- JOAN Ja, ja; no 'n passeu cuidado,
tornaré ab mitj poble aquí.
- QUIRSE Digalsho bé: treball fí,
bo, barato y bon agrado.
- JOAN Está bé.

(*Apareix Layeta á la porta de casa seva.*)

QUIRSE ¡Hola! (Al véurerla.)

JOAN ¿Qué dieu?

QUIRSE Vina.

JOAN ¿Qu' hi ha?

QUIRSE Digas: ¿aquella
es casada ó es doncella?

JOAN ¡Ay! ¿Qué no la coneixcu?

QUIRSE No.

JOAN Bé, com ha crescut tant.

QUIRSE Es molt remaca.

JOAN Una pila.

QUIRSE ¿Qué potser ja es de la vila?

JOAN És... La filla del marxant. (*Se'n va.*)

ESCENA II

QUIRSE, LAYETA

QUIRSE ¡La filla de l' Andreu! ¡Hola!
Justament per ella vinch,
á n' el meu devant la tinch
y... bé, ja ho veig; lo temps vola.
Es que 'ls tres anys han passat,
jo la vaig deixá un bolet
y ella ha crescut y s' ha fet...
pero per ço igual posat,
trista. ¡Layeta!

LAYETA ¡Pintor!
(*Corrent cap á n' ell.*)

QUIRSE ¿M' has conegut?

LAYETA De seguida
qu' us he vist.

QUIRSE ¿Y donch 'xerida?

LAYETA Per ara...

QUIRSE ¿Y lo mal humor
qu' allavors tant t' entristia
encara 'l tens?

LAYETA ¡Ah! Aixó si
que, mentres cor hi hagi aquí,
no 'm deixarà nit ni dia.

- QUIRSE ¿Qué ja no es vostre l' hostel?
 LAYETA Sí.
- QUIRSE He vingut fa poca estona,
 y com tú ni la Madrona
 no heu comparegut per dalt...
- LAYETA Es que, com avuy es fira,
 jo haig de guardar la parada,
 y ella corre atrafegada
 per lo que sempre delira.
- QUIRSE Sí; per anar pe 'l vehinat
 fent favors.
- LAYETA Just.
- QUIRSE ¿Y ton pare?
 LAYETA Aneu que 'l trovareu ara
 parant la roba á mercat.
- QUIRSE ¡Alsa, alsa! ¡Quín fer diners!
 La botiga de marxant...
 l' hostel que vos va endavant...
- LAYETA Pero hi ha poch forasters
 y s' acana poch, pintor,
- QUIRSE Bé... parlém d' un' altra cosa.
 ¿Tú estás?...
- LAYETA ¡Ay! Molt neguitosa.
 Jo crech qu' encara pitjor.
- QUIRSE Donchs bé; jo he vingut aquí,
 que no hauria vingut pas,
 perque m' ha passat un cas
 que m' ha représ lo mají.
- LAYETA ¿Un cas?
- QUIRSE Sí; m' estava á Piera,
 perque hi vaig aná á pintar,
 de groch, los sants del altar,
 y feya dos dias qu' hi era
 quant vaig sentí una cansó
 que cantaba un cego que...
 no temis, per ço no es re;
 mes... parava la atenció,
 quan váreig sentí una cosa,
 que, fentme alli recordar
 lo que tú 'm vas explicar,
 que 't fá sempre estar plorosa,
 vaig dir:—¿Volste jugar tú

que, potser per 'quest cantó,
podré jo saber la rahó
de perque, ab lo cor tant dú,
lo marxant fá patir tant
á la pobrissona Laya?

LAYETA ¿Aixó vau pensar vos?

QUIRSE ¡Vaya!

Aixó, y me va acudí un plan.

LAYETA ¿Quín?

QUIRSE ¡Oh! ¡Un qu' es tant sencill,
que, si no arriba á fallarme,
manaré y tindém un arma
que 't treurá á tú de perill.

LAYETA ¡Ay, tant de bo que poguesseu!

QUIRSE Mira; aném á comensar.

Primer de tot enguixar.

LAYETA Pero ¿y si us equivoquesseu?

QUIRSE Si 'ns equivoquém se deixa

y bona nit viola; á mí
lo desitj que 'm porta aquí
es que... des que 't vaig coneixer,
no se... 't vaig posá afició,
y quant veig que no tens mare,
y et fa patí aixís ton pare...
no puch. ¡Tinch cor de pintó,
y sempre 'm recordaré
que t' he vist de petiteta,
que t' he passejat, Layeta,
que t' he dut á bras també,
y qu' home de colorainas
no puch veurer cosas negras,
jo vull á la gent alegres
y trempats com unas dainas!
Tornamho á dir: ¿qué 't fan?

LAYETA Me fan... es divorsho á vos;
me fan... que veig misteriós
tot quant passa al meu voltant.

A voltas lo pare 'm crida,
me fa patons y m' abraça,
després me treu y hem diu:—¡Passa,
no tornis may de la vida!
Aixís, subint enguniós,

ni 'm mata ni 'm deixa viurer;
 si rich me renya per riurer,
 si ploro, 's posa rabiós.
 Si per anar á sarau
 me vull posar boniqueta,
 me diu:—Fosch, ben fosch, Layeta,
 lo virolat no t' escau.

Tinch un faldellí bermell
 tot enribetat de negre,
 y, ab tot y que no es alegre,
 ¡pobre dé mí si 'l veu ell!
 No vol que de cap manera
 vagi á la plassa á dansar,
 no vol que hi hagi al ballar
 qui 'm tregui á dansa primera.
 Y aixís, en tot contrariada,
 tant trista visch y afligida,
 que ja ni puch dir si es vida
 la vida tant mal passada.

*(Quirse mira á part un romanso que
 's treu.)*

QUIRSE (¿Vejam? Sí; vaja; es aixó):

LAYETA ¿Qué voleu dir?

QUIRSE Jo m' entench
 y ballo sol. *(Desant lo romanso).*

LAYETA ¿Vos sorprendch?

QUIRSE Sí; pero digas. ¿Tú?...

LAYETA ¿Jo?

Jo he viscut amenassada
 sempre del pare ab rencor;
 pero... lo meu cor, pintor,
 com una flo assedegada...
 nó podia viure així;
 necessitava estimar
 y un dia... 's va enamorar.

QUIRSE ¡Pobra Laya!

LAYETA ¡Pobra, sí!

Com tot lo que m' ha passat
 tinch la sort d' enamorada.

¡L' amor d' una desdixada
 també ha de ser desdixat!

QUIRSE ¿Pot ser perque ell no es sensible?

LAYETA No.

QUIRSE ¿No t' estima ab prou fé?

LAYETA No vulgheu saber per que;
es un amor impossible.

ESCENA III

Los mateixos, MADRONA.

MAD. ¡Ah! ¡Layeta! ¿Ets aquí fora?
¡Oy que vens molt bé!

*(Aquesta dona ha de ser un belluguet con-
tínuo, anant, venint, y no estant may
en repós, menos en los casos en que 'l
diálech exigexi atenció).*

QUIRSE *(¡La tia!...*
Ella 'm servirá de guia).

MAD. Me 'n vaig de casa mitj' hora,
ab aixó, quedat aquí.
Vigila bé la parada.
Jo vaig á da una passada
per casa d' en Constantí,
que diu qu' han tingut misatje
del noy que se 'ls ne va anar,
y després tinch de passar
per ca 'n Trench que va de viatge,
y... la pobreta muller...
¡ja pots pensar quin trastorn!
Després m' haig d' arribá al forn
á saber si ja 'ls hi vé
la farina qu' esperavan,
que 'ls feyan passá ab passeras,
y ells, paradas las pasteras,
está cla, 'ls pobres trinavan.
¿Qué sabs de la Rosa?

LAYETA *Bé.*
Diu que te un noy.

MAD. *¡Ah! ¿N' ha eixit?*
¡Ay! ¡M' ha fet passá una nit!...
Aixís ja no hi aniré.

MAD. Ves á la botiga, ves. *(A Laya).*

¿Qué se us descus?

(A Quirse pe 'l jech).

QUIRSE

¡Ca! S' esqueixa.

LAYETA ¿Qué faré foch?

MAD.

Tú mateixa.

(Laya se n va).

ESCENA IV

QUIRSE, MADRONA.

MAD. ¡Nosaltres ray! Los demás
son los qu' un ha de mirar
que no 'ls falti res, qu' á casa...

QUIRSE Bé, sí... 'ls cuidados del ase.

MAD. ¿Ja heu comensar á pintar?

QUIRSE No encara, dona.

MAD. ¡Ay cregueu

que de des qu' heu arribat
me teniu ab ansietat,
perque, ab lo trátech que 's veu
que per forsa haureu tingut
havent portat tanta d' eyna
y colors... no darvos feyna
seria una ingratitut!

QUIRSE No tingueu cap ansia, aixó
deixeuho tot pe 'l meu compte.

MAD. No; ja us veig un génit prompte.

QUIRSE Un altra cosa vull jo.

Jo vull que 'm poguesseu dir
que li passa á la Layeta.
Vos sabeu que jo ¡pobreta!
la estimo, y, com que 'l suspir
no li para ni un instant,
si hom ne sapigués la causa,
ab bon seny y ab tota pausa
se podria aná arreglant.

MAD. No pas ab ella, pintor.

QUIRSE ¡Quí sab!... Pot ser jo previnga...

MAD. No fareu res mentres tinga

mon germá aquest mal humor.
Ja veuréu aquí lo qu' hi ha.

¿Vos deheu creurer qu' es filla
la noya y qu' es la pubilla
de quant l' Andreu deixarà?

QUIRSE ¡Ah! ¿Y no ho creu tothom així?

MAD. Ho creu tothom, pero no es.
Sabem lo secret no més
mon germá, jo, y dos d' aquí.

QUIRSE ¡Ah! Aixis ja 's va aclarant.
Perfileumho més... digueu.

MAD. Lo meu germá, qu' es l' Andreu,
fa quaranta anys qu' es marxant.

Aquí viviam ditxosos,
quant de cop, lo pobre, un dia,
nos va dir que fer volia

negocis mes profitosos,

y á Bellcaire van anar

ell, sa filla y sa muller

deixantme á n' á mí, potser

pensant molt prompte tornar.

¿Haveu rebut carta vos?

donchs igual jo. Busca, mira,

fes correr pobles, regira

per sapiguer lo que fos,

y sense pará un moment,

buscant sempre ab tants afanys,

van passá dos, tres, quatr'anys,

fins qu' un dia, y quant, tement

ja potser qu' haguessen mort,

deyam:—¡Ba! Deixemho estar.

¡Plam! se 'ns varen presentar.

QUIRSE ¡Si que ja va ser prou sort!

MAD. ¡Qu' haveu dit de sort, criatura!

QUIRSE ¡Ah! ¿No ho va ser?

MAD. ¡Ca, fill meu!

Van venir ella y l' Andreu,

tots fets uns mars d' amargura.

Jo.—¿Y la noya?—Se 'ns ha mort,

me van dir desesperantse,

y, sempre més, en parlantse

d' aquest cas, me van fé 'l sort.

L' Andreu va arribá molt mal;
la meva pobra cunyada,
trista mare desgraciada,
no pogué un cop tant fatal
resistir, y al reparar,
qu' era en va tot lo que 's feya
y morta á sa filla creya,
benehintla, va finir.

QUIRSE Pero be, aixó... ¿A que treu nas
ab la noya recullida?

MAD. Ara ve. La nostra vida
va entristirse ab aquell cas.
quant, un dia, ell ve content...

QUIRSE ¿Ab la noya?

MAD. Ab la Layeta.

Quatr' anys... era molt guapeta,
y ell va dir:—D' aquest moment,
Madrona, aquesta criatura,
ja qu' aixís lo cel ho vol,
podrá donarnos consol
si no 'ns torna la ventura.

QUIRSE ¿Pero ell crech que no es aixís
com ho compleix?

MAD. Ni pensarhi.

Ell, pintor, tot al contrari.
Quant més fa que 'l compromís
dura, d' haverla amparada,
més... ¡Ay Jesús! ¡Sant Antoni!
Sembla que veu al dimoni
quant li dona una mirada.

QUIRSE ¿Y ella ho sab?

MAD. No, ella no.

QUIRSE ¿Y ella 's pensa qu' ell li es pare?

MAD. Com ningú li ha dit encara
que no ho fos, está en aixó.

QUIRSE (Vaja... jo á n' aquí hi veig cua).

MAD. ¡Ay Deu meu! Me 'n vaig. Entreu
allí dins y reposeu,
que 'm feu engunia. (¡Com sua!)
Veniu que beureu un trago.
¡Noya!

QUIRSE ¡Gracias pe 'l favor!

MAD. Refresqueu que fa calor.
 Teniu; aixó no es de pago.
 (*Dantli un cantí*).
 Hasta després. Adeu, tú. (*A una*).
 ¡Alberta!... Avisemla. ¡Alberta!
 (*Anant de l' una porta al altra*).
 Filla, tens la porta oberta;
 que no se t' amagui algú
 ¡Ey, bona dona, mireu
 que se us ha bessat la fruyta!
 ¡Sempre haig d' anar corre cuyta!
 ¡Uy! ¡Toni, Toni! ¿Sabeu
 si hi ha res qu' us fassi falta?
 ¿No? donchs vaja, hasta la vista,
 ¡No puch veure á la gent trista!
 Vejam que fa la malalta.
 (*Se 'n va corrent, deixant á Quirse pensatiu.*)

QUIRSE Bé; tot vá seguint com penso,
 y avuy ho logré tot junt.
 (*Mirant á la plassa*).
 ¿Vejam! Lo cego!... está apunt.
 Quant siga l' hora... comenso.

ESCENA V

QUIRSE, JORDI

(*Que vé ab una llibreta de paper, tinter de banya penjat, y fent apuntacions*).

JORDI Cinch y vuit... Re: li haig de dir.
 Féume lo favor si us plau.
 ¿Havéu vist á don Dalmau?

QUIRSE Don Dalmau no pot dormir.

JORDI No pot dormir, si... ja ho sé.
 Tres y tres sis y tres... nou.
 No es lo que vull: no 'm surt prou.
 A veurer si 'l trovaré.

QUIRSE (No se, 'm sembla qu' aquest home
 m' es conegut).

- JORDI Escolteu.
 ¿Vuit y sis? ¿Quant fa? ¿Ho sabeu?
 QUIRSE ¡Qué potsé es que vol fer broma!
 JORDI Vuit y sis.
 QUIRSE Catorse.
 JORDI ¡Ah! ¡Sí!
 Visca molts anys.
 QUIRSE Vosté mani.
 JORDI Si fos un cas que 'm demani
 digueu que m' esperi aquí.
 «Lo cens á vint per l' Arbós;
 «l' ordi á divuit ensacat;
 «lo blat á vint tot plegat;
 «la xexa en sachs vint y dos...
 QUIRSE Be; pero, á n' aquest senyó,
 si ve, ¿qué li tinch de dí?
 JORDI Que si ve, qu' esperi aquí. (*Se 'n va*).
 QUIRSE Vaja donchs: estiga bo.
 ¡Llamp que 'l toch! ¡Quín argent viu!

ESCENA VI

QUIRSE, JOAN, aviat JORDI.

- JOAN Aquí estich ab la trompeta.
 (*Mostrantla*).
 QUIRSE ¡Vaya un senyor més farseta!
 JOAN ¿Qué voleu dir? ¿Qué teniu?
 QUIRSE Un senyó...
 JORDI 'L blat á dinou, (*Passa
 rápit*).
 la palla á vint... (*Desapareix cantant
 baix*).
 QUIRSE Mira: aquet
 JOAN ¡Ah! L' avaro. ¡Uy quín' alet!
 QUIRSE ¡Aixó es un cuet!
 JOAN ¡Oh! Aixó prou.
 ¿Qué no l' haveu conegut?
 QUIRSE ¿Quí?
 JOAN ¡Home, ell! L' estrafalari
 d' escribantot del notari,

avaro; sech y tossut,
 que 'l vell, perque li mirés
 los negocis ab afany,
 li dona 'l tant per cent l' any
 dels que fassi, y aixís es
 que, com qu' es tan avarot,
 lo dimontri d' escribent
 corre per 'quí com lo vent
 buscant negocis per tot;
 sempre está pensant maldats.
 Ara ab la pobra Layeta...

QUIRSE ¿Qué dius? ¿Qué li fán?

JOAN ¡Pobreta!

Res, qu' están enamorats
 ella y el mitjá Riera,
 y 'ls dos pillos son los qu' ara
 fan que no ho vulgui 'l seu pare,
 y la noya 's desespera.

QUIRSE ¡Ah! ¿Es dir que tú sabs aixó!

JOAN ¡Oh! Jo ho sé tot; ja ho sabéu.

QUIRSE Doncas no vos hi fiquéu
 y deixam fé; aquí soch jo.

ESCENA VII

Los mateixos, MADRONA y una DONA que passará.

MAD. ¡Layeta! ¡Noya!

QUIRSE ¡Madrona!

¿Que veníu de fé un favor
 qu' us veig de tant bon humor?

MAD. ¡Cá! aixó ray, ¡qué se m' endona!

Jo, per fé un favor, la vida.

Pero ara es d' un altre cosa,
 que estich contenta. Bé, Rosa;

(Passa una dona).

ja veig qu' estéu aixerida.

QUIRSE Bé, dexeula está á la gent.

MAD. ¡Oh! es que, ¡pobra!... ha estat malalta.

Ja ho sabéu... si ré us fés falta...

- DONA Gracias. (Se 'n vá).
- MAD. Donchs sí...
- JOAN ¿Qué?
- QUIRSE Al' moment.
- MAD. M' estava á casa d' en Creus
que, com que li jeu la Rita,
li he vestit ja la petita,
quant vé una mula... ¡ay fills meus!
- LOS DOS ¿Una mula?
- MAD. ¡Oh! ¡Y quína tossa
feya ab lo qui la montava!...
No sé pas si la portava
milló 'l rey á la carrossa.
Per tot zinch zinch y sargata,
per tot flochs y penjarells
y esperóns y cascabells
y campanetas de plata,
que m' arribat á amohinar;
tant que jo he dit:—¡Bo! No falta
sino que l' Ignés, malalta,
s' acabi d' empitxorar.
- JOAN ¿Y qu' ha passat?
- QUIRSE Anéu dihent.
- MAD. Arriba la mula, passa,
dona la volta á la plassa,
y, anant seguint, vinga gent.
Lo senyor qu' anava á dalt,
qu' es molt gallarda figura,
fet un pá de brodadura,
saludava á cada salt,
fins qu' al fí s' atura, mana
que d' allí no 's passi més,
y paga als escopeters,
que son minyons d' en Veciana.
- JOAN ¡Si que té de ser ricatxo!
- MAD. Es lo qu' he dit jo: ha parat;
y, tot d' un cop, carregat
de baguls, nos entra un matxo.
- QUIRSE Deu dú l' equipatge.
- MAD. Sí.
L' equipatge dú; pero
no s' acaba aquí lo bo,

y lo que m' estranya á mí.

JOAN
MAD.

Anéu dihent.

Lo matxo ha entrat,

y 'l mateix que 'l senyor passa,
dona la volta á la plassa,

y, encara no s' ha parat,
quan han entrat detrás d' ell,
fent com una professó,
sis matxos més, que... ¡Ay senyó!

¡Quín bé de Deu! ¡Quin gabell
de baguls, caixas y roba!...

Prou, ab lo que deu costar,
podríam ben aussiliar
á algú que sab com se trova.

QUIRSE

Corrent, sí... deixeuho corre.

¿Tot aixó qu' es? (¡Quín fatich!)

MAD.

Diu qu' es un senyor molt rich
que vé á ferse fé una torra.

Ja podéu pensar, aixís
qu' aixó ha corregut pe 'l poble.

Ara es á rebrerl' la cobla

y 'l vol á casa en Genís;

pero ell que no, y res hi val.

M' ha fet cridar per la Rosa,
diu que vol pagá allá hont posa,
y posará al nostre hostal.

JOAN

¡Quína sort! ¡Alsa mestressa!

QUIRSE

¡Alsa Madrona, quin clach!

MAD.

¡Ay, sí, fills, sí; Deu li pach!

JOAN

¡No havém d' armar poca fressa!

MAD.

Si se n' armará dihéu!

¡Si sembla que 's junta tot
per fer festa y esbalot!

Vos, qu' heu vingut y ja 'n feu,
aquest senyor rich que paga
las lluminarias pe 'ls balls,
los castells dels xichs de Valls,
los comedians fent lo plaga,
y, per fer la festa entera,
y no haverhi may quietut,
hasta 's diu que ja han vingut
los estudiants de Cervera!...

JOAN ¡Los estudiants! ¡Ay, la Laya
quina alegría!

MAD. ¡Per ço
vinch à dirli jo.

QUIRSE ¡Ah! Es vritat qu' ella...

MAD. ¡Y donchs, vaya!
¡Que 's diverteixi la pobra!
No ho farà més jova qu' ara.

JOAN Bé, pero ¿y si ho sab son pare?

MAD. ¡Y no ho sabrá!

QUIRSE Lo que sobra.

MAD. Vaja donchs... me 'n vaig á dins.

QUIRSE Tracteulo bé.

MAD. ¡Bah! Ab decoro.
Márfaga de blat de moro,
llansols de lí dels més fins,
lo cobrellit de robell,
renta mans y raconera,
lo llit gran de capsalera
de quan se va casá aquell.
Sant Cristo y pica de plata,
coixinera ab farbalans,
aquells dos quadros de sants,
la tassa nova ab safata,
las cortinas de filoja...
Tractant de mí ja ho sabeu.
¡Bé massa que 'm coneixeu!
Pe 'ls de fora de casa... ¡boja! (Se'n vá).

(*Romp lluny la marxa dels estudiants ab
castanyolas, panderos, guitarras, fe-
rrets, etc.*)

ESCENA VIII

QUIRSE, JOAN. LAYETA, y aviat, QUIM y poble.

CINTES ¿Qu' es aixó?

JOAN Los estudiants
qu' han arribat.

LAYETA (*Apareixent á la porta.*) ¡Ah! ¿Ells aquí?

JOAN ¿Qué tal?

QUIRSE ¿Qué? (*Ap. los dos.*)

JOAN Que ja es allí.

QUIRSE No diguis res; si 'ls meus plans puch portá á cap som ditxosos. Per ara dissimulém.

JOAN ¿Y donchs qué fém?

QUIRSE (*Ja cridant.*) ¿Dius qué fém? Qué no hem de ser paresosos. Vinga la trompeta.

JOAN Aquí justament ja la duch ara.

QUIRSE Donchs sona fort. ¡Ay la mare, (*Joan sonà y van compareixent Quim y gent de tota mena que fá rotllo al entorn dels dos.*)

si 'n vé de gent de per 'llí!...

¡Alsa, quinas doncelletas!

¡Au, quins fadrins més sapats!

¡Qué macos y endiumenjats!

¡Qué rojas y aixeridetas!

¿Ja hi ha prou rotllo? Xiton.

—Aquest raig de trompetadas...

no us quedeu així esglayadas,

no vol dir la fí del mon.

Vol dir qu' ha arribat aquí

un pintor de 'ls més personas,

que no es com molts pinta monas,

pinta be, acabat y y fí.

Aprofiteu la ocassió

que no us passarà may més.

Retratos per poch diners

de pagés y de senyó.

Tot fet ab tant bona fe

qu' un ho te tot, y barato;

jo sols faig pagá 'l retrato,

lo afegit, no paga re.

Pera treureurs un caixal

diners fa pagá un barbé,

donchs jo 'n poso á qui no 'n te

y no n' hi faig pagá un ral,
 Y qui diu caixal, ve á dir,
 tantas cosas com convenen:
 cabells, á n' als que no 'n tenen;
 alsaria, á qui 'n vol tenir,
 y, 'l mateix qu' aixó, si 's vol,
 faig cenefas, dauradillo,
 embarnisso, dono brillo,
 pinto rellotjes de sol,
 Mares de Deus y angelets,
 corts y fletxas per coquetas,
 aquells pichs á las monjetas
 perque semblin fasolets,
 y, per acabar, cobrant,
 sens donarmen may vergonya,
 pintaré... ¡fins la singonya!
 (que ja vos la estich pintant).

(*Riallas, crits y picaments de mans*).

- TOTS ¡Molt bé! ¡Molt bé!
- QUIRSE ¡Molt ben dit!
- JOAN ¡Oh! Bé... sí... jo ja ho sabia;
 ja us ho he dit qu' us complauria.
- QUIM Donchs jo, sino qu' he sentit,
 á dí als que s' han retratat
 qu' un s' está plantat tant rato...
- QUIRSE ¿Qué, per qué? ¿Per fe 'l retrato?
 ¡Cá! Res d' está incomodat.
 (*Desplega telas y ensenya lo que diu.*)
 Mireu; jo ja porto aquí
 la tela bo y arreglada,
 ab la figura pintada
 qu' ab tots se pot avení.
 Lo cas es tení 'l cap fet.
 —¿Un retrato?—Vinga 'l drap.
 Tota la feyna es al cap.
 —¿Qu' es dona?—Li pinto ret.
 —¿Un soldat?—Li faig bigoti.
 —¿Estudiant d' aula?—Manteu.
 —¿Senyor rector?—Solideu.
 —¿Doctor?—Mengala que 's noti.
 Y aixís, ab jupa un burgués,

ab las banyas un dimoni,
 ab corona Sant Antoni,
 y ab barretina un pagés;
 en portant drap amanit,
 per res t' has d' estar plantat,
 perque ja estás retratat
 que tú encara no m' ho has dit.

QUIM ¡Ah, ah! ¡Ben dit! ¡Molt bé! ¡Vaja!

JOAN Y encara ja heu reparat
 qu' ab aixó no s' hi ha mirat.

QUIRSE ¡Ah! Be, sí... Aixó es tal com raja.
 Y sempre fent un de tants
 per fer gatsara y tavola.

*(Se sent més aprop la música dels
 estudiants).*

JOAN ¡Visca 'l pintor!

TOTS ¡Visca!

QUIRSE ¡Hola!

JOAN Ja hi tornan.

QUIRSE ¡Los estudiants!

(Potser volen retratarse.

Anemho á probar).

JOAN *(¡No, gat!*

*Val més á aquest qu' ha arribat
 que dú doblas per gastarse).*

QUIRSE *(Tens rahó, que si ara jo
 me puch fer ben amich d' ell,
 potser m' hi lluhirá la pell).*

JOAN *(¡No ha de lluhirvos bribó!)*

QUIRSE Vaja, donchs; á fer la crida
 al davant d' ell á la plassa.

¡Visca 'l senyor!

TOTS ¡Visca!

JOAN *(A un).* ¡Passa!

*(Se 'n van contents y atropelladament per
 l' arcada.)*

LAYETA ¡Ah! ¡Hi vaig? Sí... Vinch de seguida.

Jo se que pe 'l meu amor
 es en va quant m' atormento;
 pero, quan aprop lo sento...

no puch... ¡se me n' hi va 'l cor!

(Se 'n va, para la música.)

ESCENA IX

D. DALMAU, després ANDREU

DALMAU ¡Si, just, prou; podeu parar!...
 Ja prou desvetllat estich
 y comensa aquest rich, rich,
 quant m' anava á endormiscar.
 ¡Es qu' es molt!... ¡De cap manera,
 puch aclucá 'ls ulls mitj' hora.
 Ni á dins l' arcoba, ni á fora,
 ni ab plómas, ni ab mosquitera,
 ni ab lo pabelló tirat,
 ni plegant lo pabelló,
 ni ajustant lo finestró,
 ni obrintlo de bat á bat,
 ni á la nit, ni á mitj diada,
 ni quant mes lo cos ho vol,
 ni al hortet, prenent lo sol,
 ni á la sombra regalada,
 ple 'l cap de plans y embolichs,
 puch, com fa tota persona,
 descansar alguna estona
 dels seus treballs y fatichs,
 y aixís, sens penas ni mal,
 sens ofech, dolor, ni poagre,
 sols aixó 'm farà estar magre
 y hem farà caure malalt!

ANDREU ¿Don Dalmau? (*Entrant agitat.*)

DALMAU ¡Hola, Andreu! Ara
 justament tot passejant
 m' estava á n' aquí esclamant.

ANDREU ¡Home... si qu' es cosa rara!
 ¿Ja torna 'l doló á tenir?

DALMAU No; encara, d' aixó, tau, tau.

ANDREU ¿Y donchs que te, don Dalmau?

DALMAU Don Dalmau, no pot dormir.

ANDREU ¡Bo!

(*Cada cop qu' Andreu vol aná á parlar,
 D. Dalmau l' interromp continuant sa
 explicació.*)

DALMAU Sabeu qu' hi ha una cansó
qu' ho canta aixís.

ANDREU Prou.

DALMAU Donchs ara
molt milló 's pot cantá encara.
Aquell don Dalmau, só jo.
No sé com acabaré,
perque, aixís qu' al llit me tiro,
veureu que 'm giro y regiro
y de cap modo estich bé,
y, sense volguer, la testa
se m' umpia de confussions:
la renda, 'ls cents, las pensions,
lo pediment, la protesta...

ANDREU Bé, l' afany de la riquesa;
(jo 'n tinch un' altre).

DALMAU Lo cert
es que la salut se 'm pert
perque un no 's pert per peresa.
Jo, volguenthi posá esmena,
perque us juro qu' á n' al dia
qualsevol cosa faria
per treurerm' aquesta pena,
he probat ferme resar,
lo rosari prop de mí,
un cascall sota 'l cuxí,
sentí una cansó cantar;
ja sols me falta, y me dol
que, de tant estrany, nos vegi,
qu' un home á bras me passeji
y hem bréssin en un brassol.
Y encara, si aixó probés,
¿qu' us penséu que dormiria?
Igual qu' avuy. Pensaria
en los cens, en los lloguers,
en lo violari, en lo dot
á carta de gracia, y,
com qu' en barrinant així
ja 'l son se 'n vá á rodar tot,
no dormiria, perque
la cansó un dia vá dir,
don Dalmau, no pot dormir,

y, per no dormir-me ab re,
 com ja dos mil cops he dit,
 mort y estés, per mala sort,
 me veureu estés y mort,
 pero no estaré adormit.

ANDREU Ho crech, perdi la esperansa,
 que no dormirem may més;
 vosté per set de diners,
 y jo per set de venjansa.

DALMAU ¡Bo! Encara vindreu á dir
 que jo só un avaro.

ANDREU Y tant
 que venint ara ab cert plan
 sols ab vosté 'l puch finir.

DALMAU ¿Sobres de lo de la noya?

ANDREU Sobres d' aixó; justament.

DALMAU Cregueu, fem lo casament.
 Si no ho feu sou una baboya.
 Ja us ho he dit y ho torno á dir
 per mes que veig qu' us irrita.
 A mí aquest negoci 'm quita
 moltes horas de dormir.

ANDREU A mí també; pero jo,
 per tot lo que vosté sab,
 estich que ja perdo 'l cap
 entre una y altra passió.
 Fa sets' anys qu' així he viscut,
 tant aviat dintre del cor
 vencent l' odi, com l' amor,
 y, á la fi... l' odi ha vençut.

DALMAU ¿Ha vençut? ¡Ay! ¡Gracias á
 las onze mil verges!

ANDREU Sí.
 A la fi pot més en mí
 l' odi, qu' ara 'm venjará.
 Vosté ja sab be la historia
 de com, estant á mans d'altres,
 va vení á pará á nosaltres
 la noya.

DALMAU De la memoria
 no se m' ha n' anat may més.

ANDREU Primer nos la van portar
 sols perque la amparés jo;

després va suchehir alló,
com sab, que la van dotar.

DALMAU Per ço es lo meu gran esglay
que d' un altre fos esposa.

ANDREU Donchs encar' hi ha un' altra cosa
que jo no li he dita may.

DALMAU ¿Encara un' altra?

ANDREU Y estranya.

DALMAU ¡Ves qué tal! ¿Quí dorm?

ANDREU Hi ha cassos

en que, pres l' home á n' als llassos

que la sort li exten ab manya,

fa com l' aucell engaviat:

si está quiet se mor de rabia,

si bota contra la gabia

mor pe 'ls jonchs estabellat.

En aquest cas vaig trovarme

jo, quant la noya 'm van dur,

sens sabé ab cor insegur

cap á n' á que decantarme.

Per un cantó, hermosa y pura,

me recordava sa mare,

per altre 'l crim de son pare

umplintme 'l cor d' amargura.

Al ampararla, la idea

que vos he dit 'm va ocorrer,

y dos anys váren trascorrer

ficso en aquesta taleya,

quan va vení un día á mí

de l' India, una carta, que

va renová en mí la fe

de que 'l meu plan te d' eixí.

La carta la duch y diu:

(Treu una carta y la llegueix ab misteri).

«Desde 'l cor de l' India, Andreu,

»se us dirigeix lo cor meu

»ab afany caritatiu.

»Va morí ahí un mariner,

»qu' era de bo un meu amich:

»Per ordre d' ell vos escrich

»lo seu encárrech darrer.

»M' ha dit qu' us deixá una noya
 »la seva dona confiada,
 »y que sab que no és cuidada
 »per vos com á rica joya.
 »Jo puch millorar sa estrella,
 »puig so rich y amich del pare.
 »Preneu paciència per ara,
 »'sent mes temps lo pare d' ella,
 »y, tant aviat com podré,
 »crusaré rich d' or lo mar,
 »la noya us vindré á buscar
 »y ditxosa la faré».

DALMAU ¡Llamp la toch á la criatura,
tothom li fa dot! ¿Quí firma?

ANDREU Qui cap sospita confirma,
un nom sol y sech. Ventura.

DALMAU ¿Y vos, quan vau rebre aixó,
que li váreu contestar?

ANDREU Que la vingués á buscar
y que li donaria jo.

DALMAU ¡Bona l' hem feta, Geroni!
¿Qu' estavau endormiscat?

ANDREU Éstava ab lo plan tramat,
que vull que venjansa 'm doni.
Jo vaig dir:—O es ell son pare
ó amich del seu pare n' es:
que vinga, y veurem després
lo que 'n treurem, cara á cara.

DALMAU ¿Y ab tot aixó qu' ha suchcehit?

ANDREU Que dots' anys d' aixó han passat,
y qu' ara... avuy... tot plegat (*Marcat*).
tinch aquí l' home enriquit.

DALMAU ¿Qué dieu?

ANDREU Qu' ara es á la plassa
y qu' aquí ve de seguida.
Assegurém la partida;
donguim alló.

DALMAU ¡Si un se glassa
no crech que mes fret se quedí!

ANDREU Si en volé á n' ella s' empenya,
pot vení ab alguna senya
que prenentla 'l cás enredi,

y, per salvar temors d' ell,
si ell ve de part de son pare
probarem que jo ho soch ara
ab lo document aquell.

DALMAU ¡Oh! ¡Aixó es una asseguransa
que sols sent la noya meva!...

ANDREU Aixó vinch á dirli. Es seva.
Avuy no mes veig venjansa,
Per lograrla necessito
de pare la potestat;
pórtila y acabi aviat
que tant com tarda m' irrito.

DALMAU Corrent... vos será donada...
la tindreu dins pòchs instants.

ANDREU So allá ab los altres marxants;
pórtimela á la parada.. (Se 'n va).

ESCENA X

D. DALMAU, JORDI

DALMAU ¡Be... molt be... al ultim vehem
prop la ditxa que 'ns faltava!
Es l' assumpto que 'm quitava
mes horas de son. Anem.

JORDI ¡Don Dalmau! (*Mostrant la llibreta*).

DALMAU ¡Oy que veniu
com l' anell al dit!

JORDI Lo blat
diu qu' á dinou ensacat...

DALMAU Mireu; correu á l' arxú.

JORDI Lo cens á vint per l' Arbós,
la garrofa á vint y quatre;
la palla acabant de batre...

DALMAU Be, sí; la palla per vos.
Ara aneu, y del manual...

JORDI La xexa á vint ensacada.
La bessa ben garbellada...

DALMAU ¿No voleu callar tabal?

JORDI ¡Miri! Es un negoci gros
que no 's pot deixá escapar.

Es dat; se poden robar
los diners; ¡si ho diu l' Ambrós!

DALMAU ¡Lo negoci es el d' aquí,
papanatas!

JORDI ¡Ah! ¿Aquí n' hi ha?

DALMAU Sí; vagi correns allà,
obri l' armari, y allí,
entre 'ls fulls d' aquell manual,
trovará un baptisme fet.

¡Cuiti que perdem lo plet!

JORDI ¿Es dir qu' alló?

DALMAU Está molt mal.

L' Indiá, aquest qu' ara vingut
pren la Laya de passada.

JORDI ¡Re-ira de vet sentada!

DALMAU ¡Cuiti, corri y hem vençut!

JORDI ¿Pero y el negoci aquest?

DALMAU Primé es aquest, qu' es més gros;
cuiti y no tinguém repós
fins que siga nostre el dret.

JORDI ¿Y vosté?

DALMAU Jo aquí de cert,
perque 'm quedo á vigilá,
ó sinó porteumho allà.

JORDI ¡Ay! ¡Si 's pert! ¡Si 's pert! ¡Si 's pert!

(*Se 'n va corrent y trastornat.*)

DALMAU ¡Ah, ah, ah! ¿Qué tal així?

Com qu' ell hi te 'l tant per cent...

no hi va depressa; furient.

Aquí está lo bo.

ESCENA XI

D. DALMAU, LAYETA, després VALENTI

LAYETA (*Mirant cap al fondo.*) (¡Ve aquí!)

DALMAU (¡Ah! La Layeta... amaguemnos
per surtir quan sigui l' hora).

(*Se n' entra ab precaució á la casa; després
ella baixa al prosceni.*)

LAYETA M' hi acostat massa á la vora
y es clar... m' ha vist. Ocultemnos.

(Ella va també á entrar en la casa, quan apareix Valenti, d' estudiant, jugant lo pandero).

VAL. ¡Layeta!

LAYETA ¡Ay!

VAL. ¿Ho veus, tonta?

¿Veus com no podem renyir?

LAYETA Be; pero hi vam convenir.

VAL. Sí; pero com qu' un no conta
ab que á n' al pit hi ha un cor,
varem renyí al separarnos.

y ara, al tornar á trovarnos,
torna á renaixe l' amor.

¡Visca la Layeta!... ¡Ay!

quan penso ab lo be qu' espero
fins á reventá 'l pandero
no 'm veurias parar may.

(Y á cada cosa d' aquestas repica y juga 'l pandero).

LAYETA ¡Ditxós tú! Quina alègria
tens á n' al cor! ¡Ditxós tú!

VAL. ¡Ah! ¡No; que faré com tú
que sumicas tot lo dia!

Quan me 'n vaig anar d' aquí
vaig anarmen ab tristesa;

me deixava la promesa,
m' esperaba allá al llatí,

y, ab tot, sentia á n' al cor
una veu que 'm deya:— ¡Passa!

no tingas por de carbassa;

no tingas por de l' amor;

la carbassa no ho será,

y l' amor al últim guanya.

Y aquesta veu may enganya;

del exámens vinch llest ja,

del amor sols te se dir.

qu' ara á la plassa m' estava

y ab los companys repicava

fent lo pandero senti;

quan, pe 'l pilar de la volta,

veig compareixe un nasset,
 qu' hé dit jo: — ¿De qui es aquest?
 perquè un nás sol no te solta.
 Efectivament, m' aturo
 y hem poso ficso á mirar;
 lo nás comensa á avansar,
 jo ecsaminarlo procuro;
 després del nás ve l' ullet,
 després del ull, la boqueta...
 ¡La promesa! ¡La Layeta!
 ¡No! ¡Assegúraten, ximplet!
 Prompte n' hi estat segú:
 l' aurette, la corona,
 la barbete tant bufona...
 ¡Es la Layeta! Erats tú.
 Me veus, xisclas, tujas, vinch,
 me estimas molt, ho coneixo,
 te trovo, per tot té deixo,
 dom un abrás y ja 't tinch.

LAYETA ¡Valentí!

VAL. Sí; tot s' arregla
 quant hi ha fe y carinyo aquí.

(Al cor).

LAYETA No, no 'm toquis, Valentí.

VAL. Es que 'm creya qu' eras tecla.

LAYETA No, no ho so y han de parar
 fins aquestas entrevistas.

VAL. ¿Ja 't tornan idees tristas?

LAYETA Tú y jo no 'ns hem de estimar.
 Lo teu pare es orgullós
 y jo soch una pobreta...

VAL. No; t' equivocas, Layeta.
 Tant de rebó que aixó fos.
 ¿Lo pare, orgull? no 'n te mica:
 dónali forsa diners
 y no pensis en res mes.
 Ell, lo que vol, nora rica.

LAYETA Per ço mateix; jo no ho só
 y el nostre amor no es possible.

VAL. Jo... ja se un medi... es factible;
 pero... tú... 'm dirás que no.

LAYETA Digas.

VAL. Quan ningú s' ho pensi
prens un farcellet, fugim,
nos estimem, escribim,
y quan lo pare 's convençi
lo mateix que 'l teu de que
no hi ha més que perdonar,
nos fan vení, 'ns fan casar,
y acaba tot per ser re.

LAYETA ¡Valentí...

VAL. ¿Veus? M' ho he pensat.
Ja estás enfadada.

LAYETA Mira
Si per ço vens á la fira,
no tornis al meu costat,
¡Ay quin mal m' has fet al cor!
Quan jo us he sentit allí,
t' ho dich de bó, Valentí,
m' he dit:—Torna per l' amor.
¡Ve per veurem', n' estich certa!
Ve á mimbar l' anyorament,
que 'm deixa, tenintlo ausent,
l' ánima de dol coberta.
Ve á reverdir mon cor sech
ab paraulas regaladas;
ve per treurerm' á balladas,
ve per portarme al aplech...
M' hi enganyat, y ara, ab esglay,
de tot tinch de penedirme:
tú has vingut aquí per dirme
que no m' has estimat may.

VAL. ¡Qué no t' hi esti...! Deu t' ho pach.
¡Tú si qu' á mí no m' estimas!
¡Tú si que 'm buscas y hem mimas
y hem posas flach com un drach,
per, després que 'm tens rendit,
fe escrafalls y desdenyarme,
y fugirme y despreciarme
y ferme está escanyulit,
per veurer', tot just bonica,
darrera un pilar guaitant,
com si m' anesses donant
promesa d' en mica en mica!

Lo que jo 't dich amor es;
 si lo teu serho no pot,
 un minyó no es un ninot;
 ab mí no hi juguis may més.

LAYETA ¡Oh! ¡Perdona, Valentí!

VAL. Me 'n vaig á tocá 'l pandero.
 Quant tú m' estimis t' espero.

LAYETA Per ço no contis ab mí. (Se 'n vá).

ESCENA XII

Los mateixos, D. DALMAU

DALMAU ¡Ben dit, Laya!

VAL. ¡Don Dalmau!

¡Alsa que va!

(*Sonant lo pandero al entorn d' ell*).

DALMAU ¡Estrafalari!

VAL. Repiqui, senyor notari.

DALMAU ¡Que tinguém la festa en pau!

VAL. ¡Miri! (*Mofas y cops de pandero*).

DALMAU ¡Brétol!

VAL. ¡Miri!

DALMAU ¡Estrofa!

¡Ja 't daré seduhir doncellas!

VAL. ¡Y vosté beyatas vellas!

DALMAU Y es sabrá que m' has fet mofa,
 y ho diré á ton pare tot,
 y al senyor rectó á Cervera,
 y al càtedràtich don Pere

(*Desde las primeras paraulas fins que se'n vá Valentí l' acompanya ab un maneig continuo de pandero que vá enfadant á don Dalmau.*)

sense que li calli un mot,

perque 't vegi com bribó,

pillo, tuno, dropo, truan!...

¡Si no te 'n vas del devant!...

(*Correntli darrera per pegarli ab lo bastó*).

VAL. ¡Ja, ja, ja, ja!... Estiga bo.

(*Dalmau li corra al darrera*).

ESCENA XIII

JOAN, MOSSOS, que portan bauls, maletas,
caixas, etc., etc.

JOAN A poch poch y ab cuidado,
que no us rebí cap sutrach.
QUIM ¡Mireu qu' ha de ser ricatxo!
JOAN Sí, ja ho se qu' ho es, y en gran.
¡Oh! Ja veureu l' equipatje
que li han dut per l' altra part.
QUIM ¿Y donchs, y ara?
JOAN Entremho á dintre
perque posa aquí al hostal.
QUIM Espereu.
JOAN ¿Qué?
QUIM Que la rosa
se 'm podria desfullar.
*(Se la posa á la aurella, y ab los mossos,
seguint á Joan, ho entran tot al hostal).*

ESCENA XIV

VENTURA, QUIRSE

VEN. ¿Donchs es dir que miniaturas
si convingués?
QUIRSE Y ab tot art.
No fassi cas del que vegi
qu' á n' aquí estaré pintant;
son pagesos, y, als pagesos
donguilshi cols, ja se sab.
Quan vulgui un treball d' encarrech
lo faré quedar com cal.
(Molt respectuós).
VEN. Donchs ja us dich, feume 'l retrato,
valgui 'l que valgui, ab tot art.
¿Dieu, qu' es aquí la posada?
QUIRSE És allí 'hont penja aquell ram.
Ja li havém portat lo fato

- segons vosté ha disposat.
No li faltará bon tracte.
- VEN. Me basta sols bon descans.
Fins ara hi estat á l' India
y torno per retirarm'.
Vinch del Perú, Cuba y Méjich;
porto riquesas molt grans,
y, si bé penso gastarlas,
es per fe bé al meu voltant.
En quant á mí, per ventura,
me basta la de mirar
que puch dar á algú la ditxa,
y lo gust d' haver tornat
ab vida, y robust encara,
á n' al meu país natal.
- QUIRSE ¿Fa molt que falta d' Espanya?
VEN. Sí; ja fa bon grapat d' anys.
QUIRSE ¡Ah! ¡Y ab quin gust deu tornari!
VEN. ¿Ja vos ho podeu pensar?
QUIRSE Després d' anys de serne fora...
VEN. No s' ha vist un goig mes gran.
¡Oh! ¡La tornada á la patria!
Sols qui la proba la sab.

Quan, ja en la mar inmensa,
frisós en tornar pensa
qui á veure ab goig comensa
sols aigua, espay y cel,
ni de la mar s' espanta,
ni ab los estels s' encanta,
que ni es grandesa tanta
tant gran com son anhel.
Las velas, desplegadas,
pe 'l vent de popa infladas,
lliscant per las onadas
va 'l barco volador,
y, ab goig que pe 'ls ulls bessa:
—Ves, veshi mes depressa,
ves, diu, hom, si pot esse,
qu' auem á buscá 'l cor.
Lo cor, que, qui 's desterra,
marxant per pau ó guerra

se 'l sol deixá á sa terra
quan d' ella vol partir,
y, després d' anyorarlo
jurant may més deixar-lo,
quan vol torná á buscarlo
¡quín corre y quín dalir!
¡La patria torná á veurer,
torná á n' al ascó á seurer,
resar, veyentne treurer
los tions per du á la llar!...
¡Oh! ¡Dolsas, desitxadas
venturas benauradas!...
¡Malehidas las onadas
que us voleu fe esperar!
Resem; lo vent s' atura,
la mar s' adorm segura.
¡Mes ay, quin' amargura!
La vela penja al pal.
Ja aquesta es més desditxa.
¡Abans que calma xitxa
lo bram del temporal!
Y el temporal contesta,
y, si á servins' se presta,
mes dols qu' un crit de festa
lo seu udol se sent,
que vers terra espanyola,
mentres la mar udola,
va 'l buch, que menos vola
que 'l nostre pensament.
Al fí sent lo qui viatja
del vent la última ratxa,
y el deixan á una platxa
brillant, d' arenas d' or.
¡Ay Deu, allí en sentintse!
¡Com va tot enardintse!
¡Com va aquí ab goig umplintse
lo vuit ahont tingué 'l cor!
Ja ha conegut lo poble...
lo so que fa la cobla...
un avi de front noble...
la veu del campanar...
Lo cap li vull com brasa.

Ja ha vist la gent de casa...
 ja hi va com bala rasa,
 ja 'l surten á abrassar.
 ¡Oh, Deu, quína sorpresa!
 L' un plora, l' altre 'l besa;
 germans, pares, promesa,
 tothom qui li du amor.
 Ja més no necessita;
 sa patria ab tot l' invita;
 ja 's sent que be palpita;
 ja torna á teni 'l cor.

QUIRSE ¡Ah! ¿Y vosté, al torná á sa patria,
 tot aixó ha pogut lograr?

VEN. No, jo part; la part que 'm falta
 es la qu' ara vinch buscant.

QUIRSE La trovará, no s' espanti.
 ¡Bo! ¡No la te de trovar!
 Vosté, ab lo vist, du riquesas,
 te or y diné á gabadals,
 y ab or, per mí, tot se trova...

VEN. Menos la felicitat.

QUIRSE ¿Y no n' hi dona 'l donarla?

VEN. És l' únich consol qu' hi ha.
 Quan la vida no es ditxosa
 perque un mateix, insensat,
 com qui talla á ras sos boscos,
 sas ilusions va arranar,
 arranant de sa alegría
 lo camp vert y accidentat,
 y arrancant las esperansas
 per semblarhi desenganys,
 l' únich conort que ja queda
 es veure als altres lograr
 lo que, per errat buscarho,
 nostre cor no ha lograt may.
 Comensem donchs de seguida
 per la noya del hostal.

QUIRSE ¡Oh! ¡La farà mes contenta!...
 Míressela, aquí ve ja.

VEN. Donchs deixeume sol ab ella.

QUIRSE ¡Aixó si qu' es sort ben gran!

(Se 'n vá).

ESCENA XV

VENTURA, LAYETA

LAYETA Mireu pintó... ¡Ah! (El foraster).

VEN. Cóm me bat lo cor. (Es ella).
(Be li deyan la més bella.
Com ella, més, no ho pot ser).
¿Vos faig por donzella?

LAYETA No.

VEN. ¿Per qué, donchs, tan enrojida?

LAYETA Perque estich avergonyida.
¿Com sa mercé es un senyó! ..VEN. No t' ha d' assombrá aixó tant,
y be 'm pots mirá á la cara,
qu' ans de ser rich, com ton pare,
tambe jo he sigut marxant. .

LAYETA ¡Ah! ¿Ha sigut marxant?

VEN. Sí, dona.

Encara 't sabria dí
á quant va 'l pam l' alepi
y si la sarja es ben bona.

LAYETA ¿Y ara ve aquí sa mercé?...

VEN. A cumplí una prometensa
que poch la donzella 's pensa.

LAYETA No m' ho penso, en bona fe.

VEN. Jo tinch allá una filleta
igual que tú, tant bonica,
que ja, de desde molt xica,
tothom s' hi encanta, Layeta.
Va arribá á perill de mort
per haverli jo privat
l' unirse ab son estimat,
contrariant la seva sort,
y al cel vaig fer prometensa,
si 'n surtia, no tant sols
de darli á n' ella 'ls consols
de casarla ab qui mes pensa,
sino de que en arribant
á Espanya, pensant en ella,
á la primera donzella

que trovés aquí penant
per no podé ennamorada
lo seu amor alcansar,
jo, perque 'l pogués lograr,
la deixaria dotada.

LAYETA ¿Diu sa mercé?...
VEN.

Lo que sents.

Fa poch que se pe 'l pintor
la historia del teu amor
y 'ls teus amarchs sentiments,
y, ben alt ho he dit á plassa:
no tens de partir per res;
ves á buscá 'l teu promés
y esplicali lo que passa.

(*La noya queda esglayada, ell li mira al
coll dissimuladament.*)

(¡Oh! Sí, sí... ¡du la creu d' or!
¡Es ella!... ¿Y com no ho seria?
Me 'n vaig; aquí no podria
fer callar mes lo meu cor).

(*Se 'n vá*).

ESCENA XVI

LAYETA, MADRONA, QUIRSE

LAYETA ¡Ay Deu meu quína alegría!
¡Tia! ¡Quirse! ¡Tia!

(*Cridant com boja*).

MAD.

¿Qu' hi ha?

¿Qué vols? Jo m' estava allá
fent lo dinà á la María...

LAYETA ¡Ay, tia! ¡Jo 'm moriré
de tanta ditxa!...

QUIRSE (*Entrant*). ¿Layeta?

MAD. Diu que 's mor.

QUIRSE ¡Cá, la pobreta!

¡Diu qu' es boja de tant be!

LAYETA ¡Ay! ¡Correu! Correu, pintor.

¡Aneuhó á di á en Valentí:
tinch dot, que vinga per mí;

ja pot ser d' ell lo meu cor!

¡Ja 'm voldrà arà lo seu pare,

ja no tant sols so bonica...

so molt rica, so molt rica!...

Ja podrem casarnos ara

QUIRSE ¡Oh! Y jo us pintaré la sala.

LAYETA Sí; tot ho pintareu vos.

QUIRSE Y els retratos de tots dos.

MAD. Pintor, crech que 's posa mala.

QUIRSE No; no es mala; es goig lograt.

LAYETA Es un miracle, correu

y, si acás, ab ell torneu.

QUIRSE Vaja... Aixó ja está enguixat.

(*Se 'n vá*).

MAD. ¿Pero per qué te d' anarhi?

¿Qué passa aquí?

LAYETA Lo que us dich.

ESCENA XVII

Los mateixos, JOAN, després D. DALMAU, JORDI

JOAN De part de aquell senyor rich,
que feu lo favor d' entrarhi.

(*Se 'n vá*),

LAYETA Ara ho sabreu tot, veniu.

MAD. No ho entench.

LAYETA Veureu la sort.

¡No dona lo goig la mort
quant la Layeta avuy viu!

(*Se 'n ván*).

JORDI ¿Ho ha sentit?

(*Espantat*).

DALMAU (*Entrant ab Jordi*). No us dongueu

Tot está previngut ja;

[pena.

ara aquí 'l marxant vindrá

y ell hi posará la esmena.

JORDI ¡Mes si no ve de seguida!...

DALMAU No tingueu cap po; al instant.

Es «La filla del marxant»

y havem guanyat la partida.

JORDI Mirissel: á n' aquí ve

ab los companys.

ESCENA XVIII

Los mateixos, ANDREU, marxants, més tart, JOAN

(Andreu y los marxants venen ab pessas de tela al coll).

ANDREU Sí, homes, sí;
veniu tots, entreuho ab mí,
y jo vos ho guardaré.

JORDI (Andreu).

DALMAU (Andreu).

ANDREU Ja ho se tot.

¿Ha pensat en alló?

(Baixan los tres al prosceni y los marxants quedan esperant al fondo).

DALMAU *(Ensenyantli un plech)*. Sí.

ANDREU Doncas deixinme fe á mí,
y per res diguin ni un mot.

(Apareix Joan, contentíssim, surtint de casa del marxant).

JOAN ¡Ah, marxant, quina sortassa!

ANDREU ¿Qué vols dir?

JOAN Que vos l' heu treta;
que ja teniu la Layeta
que sembla una senyorassa.

JORDI (Mi senyó aixó s' embolica).

DALMAU (Calleu, que ja anirá bé).

JOAN Aquest senyó forasté
la dota y vos la fá rica.
L' ha cridada fá una estona,
ha obert los bauls allá...
y... ¡m' arribat á enlluerná!
¡Ne volgueu de roba bona!
—Tot es teu, tria, li deya;
y la Layeta triava,
y la Madrona ho mirava
que fins la baba li queya.
La noya, no dient res may,
estava com esglayada;
pero ell l' ha tota alentada
trayentla del seu esglay,

y li ha dit que vos, son pare,
no hi tindriau res que dir,
y l' ha fet aná á vestir,
y ja s' está vestint ara,
perque diu qu' ell vol qu' així,
ben rica á missa major,
blondas lluhint y sedas y or,
ja la vegi en Valenti.

ANDREU Doncas si ell ha fet aixó,
jo faré que pobre 's digui.

JOAN Mireu. *(Per ellas que venen).*

ANDREU Calleu, que jo hi sigui
per sorprendrerls' á lo bó.

JOAN ¡Pero si ell dona la moma
y aixís per res li regala!...

DALMAU ¡Psit!

ANDREU Xiton y enhoramala.

(Se 'n vá).

*(Y, fent senya als marxants de que no 's
moguín y esperin, se 'n entra á la boti-
ga de robas).*

JOAN (¡No puch entendre aquest home!)

ESCENA XIX

Los mateixos, LAYA, MADRONA, VENTURA, las
duas primeras mudadas, LAYA riquíssima. QUIR-
SE y VALENTI apareixen dessota l' arcada y, des
d' allí, observan. ANDREU sortirá quant s' indiqui.

JOAN ¿Eh? ¿Qué tal? ¡Ni una primpcesa!

VEN. Que Deu vos quart, bona gent.

MAD. Fins á la vista Climent.

(A un marxant).

DALMAU Madrona, ¿que sou marquesa?

MAD. Ja ho veu, sorts qu' envia 'l cel.

VEN. Jo la doto. *(S' ou senyalar missa).*

QUIRSE *(A Valenti).* ¿Has sentit?

VAL. *(Baixant al prosceni).* Si.

¡Layeta! ¿Es cert?

LAYETA *(Abrasantse).* ¡Valenti!

VEN. Estimen vos sens recel.

Veuré jo avuy lo teu pare

y unireu lo vostre amòr;
pero ans á missa major
que ja están senyalant ara.

VAL. ¡Oh! ¡Li deuré la ventura!

VEN. Per lograrho alento jo.

DALMAU (Si dura gaire tinch po
hasta d' una feridura).

QUIRSE (¡Ah! ¡Quín tip de retratar
y pintar que se 'm prepara!)

VEN. Anem donchs.

LAYETA ¿Vol dir que 'l pare
després no s' ha d' enfadar?

MAD. ¡No, tonta!

VEN. No tingas po.

Mentres sigui anant ab mí
lo teu pare dirá sí.

(Y se n' anavan tots, quant, surtint l' An-
dreu, s' interposa y diu):

ANDREU Lo seu pare, dirá no.

Lo seu pare diu qu' ell mana
y que 's tregui l' or de sobre;
pér la qu' es com ella pobra,
massa es seda y prou es llana.

LAYETA ¡Reyna del cel!

MAD. ¡Vaya!

QUIRSE ¡Bo!

DALMAU ¡Ah! (Fregantse las mans).

JORDI ¡Ah!

QUIRSE Obsevem.

VEN. (¡Qué hi ha aquí!)

(¿Qué vol di aixó?) (A Andreu).

ANDREU (Aixó vol di

qu' á casa sols mano jo).

VAL. (¿Ho veyeu, pintó?)

QUIRSE (Observant á don Dalmau).

(Esperem).

VEN. Dareu rahó.

ANDREU Dirá la seva.

VEN. La sabreu.

ANDREU Vos no la meva.

(Y, agafant á la Layeta de la ma, se la
emporta, y diu):

Com si res, marxants, passém.

(Mentrestant en lo fondo s' han parat lo Cego y lo Noy que l' acompanya, los volta la gent, y lo Noy canta lo primer vers de la cansó acompanyat per lo Cego en lo violí).

ESCENA ÚLTIMA

Los mateixos, lo CEGO, lo NOY, gent.

NOY «La filla del marxant...»

ANDREU *(Girantse al ser ja á la porta)*. ¿Qué?

VEN. ¿Cóm? *(També sobressaltat)*.

ANDREU *(A Joan)*. ¡Treu aquest cego fora!

¡Trayeulo d' aquí la vora!

QUIRSE ¡Ah!... Ja 'l tinch meu.

MAD. *(¡No entench re!)*

(Joan treu al Cego. Quadro en que cada figura expressi lo seu afecte, y baixa lo teló pausadament).

FÍ DEL PRIMER ACTE

ACTE SEGON

Sala de casa 'l marxant. Totas las parets plenas de prestatjes ab pessas de robas. Portas laterals y al fondo. Una finestra ab rosers. Una calaixera, damunt de la cual hi haurá un clavell sech, dins d' una escaparata. Duas taulas, cadiras, etc., etc.

ESCENA PRIMERA

QUIRSE, VALENTI, JOAN, QUIM, pagesos. Lo primer te sis retratos á mitj pintar, damunt sis cadiras. Al frente d' ell quatre pagesos y Juan y Quim, als qui retrata. Damunt la taula te 'ls pincells y 'ls plats de colors. Valenti guaita per la porta del fondo, y, sens que ningú s' adoni d' ell, diu:

- VAL. ¡Diastre de casualitat!
Vinch impacient pe 'ls meus fets,
y ara esperat fins qu' aquets
ximples se n' hagin anat. (*Se 'n vá*).
- JOAN ¿Qu' ha de durar molt, pintor?
- QUIRSE Fillet, un xich de paciencia.
- JOAN ¡Ja us dich jo que teniu ciencia!
- QUIM No us descuideu de la flor.
(*Está olorantla*).
- JOAN ¡Ah! 'L meu que siga semblant.

- QUIRSE Sí, home, sí; semblant, la flor...
Tot surtirà.
- JOAN ¿Y farà olor?
- QUIRSE ¿El qué?
- JOAN La flor.
- TOTS ¡Ja, ja! (*Rient*).
- QUIRSE ¡Avant!
No cal sino qu' us mogueu
y rigueu! ¿Com vos retrato?
¡Home, esteuvos quiet, un rato!
- QUIM Pero home, ¡que no veyeu!...
- QUIRSE ¡Calla!
- JOAN Es qu' ell diu...
- QUIRSE ¡Calla, home!
Feu tots un xiquet de rialla.
(*Quim volentla fer, se posa á bada-
llar fort*).
- QUIM ¡Aah!
- JOAN Espereu qu' aquest badalla.
- QUIRSE Quietons... ben quietos. Res de broma.
Noy, tu ets bifi.
- QUIM No m' hi feu.
- QUIRSE ¡Oh! S' ha de fer com se siga.
- JOAN Escolteu.
- QUIRSE ¿Qué?
- JOAN Aquesta piga
que 's vegi.
- QUIRSE Psit. No us mogueu.
(No hi ha mes; perdemhi un rato;
com que, pe 'l que vull, potser
los tindré de menester,
los ho pago ab lo retrato).
- (*Ell pinta y tots están quietos ab molt cuida-
do quant de prompte Quirse busca y no
trova*).
- ¡Y ara aquets pincells!... ¿Ahont son?
- ¡Ah! Allí dins, ja torno aviat.
- (*Abans d' anarsen coloca al retratats en
posicions ridiculment académicas y
diu*):
- ¡Ah! Bé... ¿Qué bé us heu posat!
No us mogueu per res del mon.

(*Torna á observarlos ab satisfacció*).
 Sí; estigueuvos així un rato.
 Quietons, ben quietos, no us moguéu;
 ni solament respireu
 y haveu salvat lo retrato. (*Se 'n vá*).

ESCENA II

Los mateixos, MADRONA, aviat QUIRSE

MAD. ¿Ja ho sabeu qu' á ca 'n Pinós
 d' un poch mes los fuig lo Quiso?
 Si no soch jo que 'ls aviso
 ja estarian sense gos.

(*Ningú s' mou*).

¡Ay, ay! ¿Qu' esteu encantats?
 ¡Ah! Tú, Toni, ¿sabs ta filla
 sin 'n vol gaire de trensilla?...
 ¡Ja 'm feu rabia tots plegats!
 ¿Qu' us voleu burlar de mí?
 ¡Donchs de mí ningú se 'n mofa!

(*A Joan lí escapa 'l riure*).

No riguis, no; ¡tant estrofa
 ets tú com tots los d' aquí!

(*Torna Quirse ab los pincells*).

QUIRSE ¿Donchs y aixó, Madrona? ¿Qué hi ha?

MAD. Res; aquets, qu' están així.

¡Ni enrahonan, ni 's mouhen, ni!...

QUIRSE Bé... ¿Y á vos aixó qué us fa?

MAD. ¡Ay, ay! ¿Qué soch una bestia
 per no contestarme re?

¿Per qué no 's mouhen?

QUIRSE Perque

val mes un xich de molestia.

y acabar d' un cop. (*Quirse pinta*).

MAD. ¡Ah! ¡Ja!

¿Potsé es que 'ls feu lo retrato?

QUIRSE ¿Y donchs, dona? Han d' está un rato
 que ni s' han de bellugar.

MAD. ¡Oh! ¡Ay! ¡Beneita de mí!

Be... res... no hi 'via caigut...

Dispenseume, noys.

- QUIRSE ;Quietut!
- MAD. ;Bo! ¿Y sempre s' han d' está així?
- QUIRSE Sempre.
- JOAN ;Ay, pintor!
- QUIRSE ¿Qué?
- MAD. ¿Qué tens?
- JOAN Que 'm ve un estornut.
- QUIRSE ;No! ;No!
- Aguántatel be.
- MAD. ;Ay, senyó!
- ¿Ni aixó?
- QUIRSE No 's pot moure gens.
- MAD. (Pintor, vos tinch de parlar).
- QUIRSE (Ja ho se, pero es que ho calculo per treurerls' ab dissimulo, perque ells nos han d' ajudar).
Vaja... ja esteu retratats.
- (Joan fa l' esternut, los altres, com ell, expressan lo cansanci ocasionat per la posició forsada en que estavan).
- Ara 'ls treuré un xich al sol per secá y demá, si 's vol, ja 'ls podeu tenir penjats.
- JOAN ¿Vejam? (Tots van á mirarlos).
- TOTS Be. Molt be. Be están.
- QUIM ;Qué no se 'ns cambiin!
- QUIRSE ;Bo!
- JOAN. Te... feushi un senyal com jo.
(Alguns fan senyal á n' al seu retrato).
- QUIRSE Just.
- JOAN Així no 's cambiarán.
- QUIM No; ara hi penso; jo no cal; á mi no me 'l cambiareu.
- JOAN ¿Y per qué?
- QUIM Perque á n' al meu la flor ja hi fa de senyal. (Se 'n van).
- QUIRSE ¿Vos?... (Detenint á Joan).
- JOAN No m' heu de dir ni un mot.
- QUIRSE Per si us hem de menester ja sabeu lo qu' heu de fer.
- JOAN Jo, ja ho sabeu; jo ho se tot.
(Se 'n vá).

ESCENA III

QUIRSE, MADRONA, aïat VALENTÍ

MAD. ¡Ay gracia' á Deu que son fora!
(Quirse va desant retratos y endressant la escena).

QUIRSE Ja ho podeu dir ¡gracia' á Deu!

MAD. ¿Y aquell senyó?

QUIRSE A cárrech meu;
 lo veureu d' aquí mitj' hora.

MAD. Sí; estich ben determinada;
 li vull parlá y s' ha acabat;
 després de lo qu' ha passat...

VAL. ¡Pintor! *(Apareixent al fondo)*

QUIRSE Vina. Una vegada
 que 'ns trovém aquí tots tres,
 abans del senyor surtir,
 sapiguém que li haig de dir
 sense que s' olvidi res.

(Valentí ha baixat)

VAL. Que deu vos guardi, Madrona.

MAD. Bon dia y bonhora, noy.

QUIRSE Vejam si 't poso cofoy.
 Enrahoném d' aixó una estona.

VAL. Per mí, Quirse, es molt sencill.

QUIRSE Be; parlemne una estoneta.

VAL. Que jo vull á la Layeta.

MAD. Que la noya está en perill.

VAL. Qu' ara ja m' hi llenso franch,
 y, si dú á n' al Andreu trovó,
 y ella ho vol avuy la robo.

MAD. Y fuig ab un caball blanch.

QUIRSE ¡Ah! ¿Es dir que vos ja sabeu?...

(A Madrona)

MAD. Sí, pobret; tot m' ho ha contat.

VAL. Lo del caball nó es vritat;
 pero 'l demés... ja ho veureu.

¿Qu' es aixó? ¿Qué passa aquí?

MAD. ¡Ah! Aixó es lo que dich jo.

¿Qué passa?

VAL. No pot ser bo
 quant l' Andreu se porta així.
 Ahí aquest senyor arriba
 y 'ns promet fernos esposos;
 ja anavam à ser ditxosos
 ab la fe y l'ansia mes viva,
 quant surt ell, y, ab odi, mana
 que 's tregui ella l' or de sobre,
 perque diu que per qui es pobre,
 massa es seda y prou es llana.
 Després d' aixó un cego sent,
 y treu al cego, furiós;
 després d' aixó, al cego, vos
 feu venir aquí al moment,
 y ara 'l cego, aquí al hostal,
 cada punt la cansó canta,
 y l' Andreu, que ho sent, s' espanta,
 y fins lo veig com malalt.

¿Qu' es aquest misteri? ¿Qu' hi ha?

Si en aixó l' Andreu s' apoya
 per matá á la pobra noya,
 jo us ho dich. No ho logrará.

MAD. ¡No! ¡Cá! No 't dongui trevall.

QUIRSE ¡Carat, noy, quina palica!

MAD. ¿No us ho deya jo? S' esplica
 lo mateix qu' un papagall.

VAL. Aquest es lo pensament
 qu' he fet. Si per mala sort
 no 'l logro, y la noya 's mort,
 l' Andreu será un delinquent.

(Madrona s' espanta).

¡Oh! Sí, sí. Si ell obra així
 ja li podeu dir, Madrona.

Crims aixís Deu no 'ls perdona;
 patirá fins á morir.

La Laya, á trossos lo cor,
 acabarà ab tants martiris,
 y, estesa, entre quatre ciris,

ell n' haurá causat sa mort.

Desde aquell dia en avant,

¿pauc y goig?... no; que no hi cregui;
 que no hi pensi: 'l plor que begui

ha de sé un fel amargant.
 Pe 'ls mercats, ó á la botiga,
 lo del seu comers vendrá,
 y ni una cosa veurá
 qu' un torment per ell no siga.
 Cinta de la que poch val
 acanará 'prop la porta,
 y, al pensá en sa filla morta,
 creurá qu' amida un dogal.
 Blonda, punta, ó roba clara
 voldrá vendre, y veurá
 lo vel que, quan finará,
 cubrirá d' ella la cara.
 Y si, ab tot, algun instant
 son doló algun conor trova,
 sentirá la cansó nova
 de la filla del marxant,
 per lo cego que la ven,
 per la mare qu' al nin bressa,
 per la noya que depressa
 mou los boixets y la apren,
 y, sens parar ni una estona,
 en vá lluny voldrá fugir;
 la cansó 'l farà sufrir,
 que 'l remordiment, Madrona,
 afamat, per nostre mal,
 viu de llágrimas, de dol,
 de sospirs, de desconsol,
 d' etern insomni mortal,
 de frenesí y de dolor,
 ¡perque es fera aquí reclosa,
 porque es lo serp verinosa
 que viu d' engrunas del cor!

MAD. ¡Ah! ¿Ho veyeu, pintor, veyeu?
 ¡Hastá serps te al cor! ¡Bah! Jo
 no puch. No tinch sanch per ço.

QUIRSE Ja ho arreglarém, calleu,
 MAD. Sí, sí; arregleuho, pintor.
 Jo... ja ho sabeu. Tot pe 'ls altres.
 Primé 'ls demés que nosaltres.
 ¿Qué hi voléu fer? Tinch bon cor.
 Ja quant á custura anava,

las del meu temps ho dirian,
 ellas las surras rebian
 y jo era la que plorava.
 Donchs mon germá, fillet meu,
 tot al contrari; es un home
 que jo no se qu' es fer broma,
 ni un instant al costat seu.
 No daría, re á ningú.

—¡Mira que 's moren!—Que 's morin.

—¡Mira que ploran!—Que plorin.

A casa y cuidat de tú.

A la Laya... ¡Pobra noya!...

¡Lo que l' ha feta patir!

Quan á mercat vol surtir,
 tement alguna tramoya,

lo primer que fa es tancar-la

al seu quarto, tant, que jo,

que no tinch mal cor per có

de veure així maltractarla,

m' he fet fer de per tot clau,

y, mentres ell se figura,

que te presa la criatura,

jo la trech fora del cau.

QUIRSE ¡Bé, Madrona!

MAD.

Tot per ella;

ja ho sap aquest.

VAL.

Y es vritat.

QUIRSE Vaja. Us dich qu' haveu garlat

com una calandria vella.

VAL. Bé; pero ¿qué decidim?

QUIRSE Que ja ho tinch tot preparat,

perque jo ja n' hi tornat

quan tots hi anavau.

MAD.

Venim...

QUIRSE Per lo que jo tinch mitj fet

y ab l' Indiá estich ja tramant,

esplicheume 'l vostre plan

y tenim guanyat lo plet.

VAL.

Jo 'l tinch ja determinat.

Avuy marxem á Cervera

tots els companys, ella espera,

pujo, la prenh d' amagat;

- passant la deixo guardada
 á casa un oncle rector
 que tinch, que m' du molt amor,
 y allá, per ell amparada,
 esperarem que la lley,
 que l' Andreu vol torcer ara,
 nos casi, sino pé l' pare,
 per la justicia del rey.
- MAD. ¡Ah! ¡Ah! Aixó es estimar.
- QUIRSE Corrent donchs; ves tot seguit
 y á l' hora fes lo qu' he dit;
 jo m' quedo per preparar.
- VAL. Molt bé. *(Anantsent).*
- MAD. *(Bah! Ell te enginy per tot).*
- QUIRSE ¿Tú, has fet lo qu' ahí t' vaig dir?
- VAL. Sí; però al aná á llegir
 se me n' va sense di un mot.
- MAD. Llegir. ¿Que?
- VAL. L' romanso nou
 del marxant, que l' cego canta.
 No li llegim mes; s' espanta.
- QUIRSE No hi fa res; may digas prou.
 Cada vegada que t' vegi
 llegeixli l' romanso.
- MAD. ¡Ay, no!
 ¡No per 'mor de Deu, pintó!
 No cal que més sens maregi.
- (Lo Cego toca dins en lo violí la primera
 passada de la cansó).*
- QUIRSE Deixeu'nos fe; és pé l' meu plan.
- MAD. ¡Ah! Be; si és per ço, seguiu!
- QUIRSE ¿Y el cego?
- MAD. A dins. ¿No l' sentiu?
 Però l' treurá.
- QUIRSE No l' treuran.
 Sí aquí es casa hont si ven roba
 també es hostal, y veureu
 com aixó ho sabrá l' Andreu
 si d' aná á cal batlle proba.
 Vaja; aixó ja está campit.
 Tú cap allí, vos allá,
 quan lo cas arribará
 veniu y obreu tot seguit.

VAL. Si 'ns caseu hi haurá un regalo.
 QUIRSE Pintà 'l pis y ja 'n tinch prou.
 (Valentí se 'n vá).
 MAD. Jo, si 's casan, un jech nou.
 (Madrona se 'n vá).
 QUIRSE ¿Sí? Donchs apa!

ESCENA IV

QUIRSE, D. DALMAU

(Lo primer se 'n anava corrents cap al quarto de Ventura quan entra don Dalmau y lo deté).

DALMAU ¡Pintor!
 QUIRSE ¡Malo!

Justament ara qu' anava
 ja a parlá ab lo senyor rich)
 ¿Y donchs, don Dalmau?

DALMAU Estich
 qu' ara, venint, hi pensava:
 bo, robust, sens cap esglay,
 no 'm falta res, bossa plena,
 pero sempre aquesta pena
 de no poder dormir may.

QUIRSE ¿Sí? (Aprofitém l' ocasio.
 No 'm fa po ab lo seu desitj,
 pero si 'l treyem del mitj
 sempre podré obrar milló).
 Si viu ab tantas caborias
 ¿cóm vol dormir?

DALMAU ¿Per que ho dieu?

QUIRSE Home, perque prou que 's veu.
 ¿Si está carregat d' historias!
 Censos, rendas, interessos,
 patracols; y ara, per fi,
 per poder menos dormi,
 entregantse á més accesos,
 s' enamora com un plaga
 d' una noya de quinze anys...
 ¡Ja veurá ja quins afanys!...

DALMAU ¿Per qué? ¿Perque ella 'és jova
 y guapa, y yo lleig y vell?

Anem, fugiu poch cervell;
 veyeu la lluna en un cove.
 Per ço no us dongui fatich.
 Mireu com un home atrapa
 á una, jova, pobra y guapa,
 quan ell es vell, lleig y rich.
 Quan ja tornan de casar,
 ella ja ha perdut lo plet,
 perque 'l vell ja hi fa brasset
 y per rés l' ha de deixar.
 L' endemá, si vol surti,
 lo vellot te una germana,
 y, si vol surtir, li mana:
 —O ab ma germana ó am mí.
 ¿Qué 's lleva ella molt dejorn?
 La vella s' hi ha de llevar.
 ¿Qu' ab los parents vol parlar?
 Com las monjas, per un torn.
 Pero ab la germana allá,
 qu' observa si fa l' ullet,
 que guaita si reb bitllet,
 qu' espía tot lo que fa,
 que, si surt, l' ha de seguir,
 si parla, ho ha de escoltar,
 si mira, ho ha de privar,
 si 's mort la te d' assistir;
 y com li convé que 's mori
 perque, germana del vell,
 es pubilla, si enviuda ell,
 ni que cridi, ni que plori,
 la acompaña, la segueix,
 la vigila, la rodeja,
 li te rabia, li te enveja,
 li te celos, la aborreix,
 y, la pobra, ab son neguit,
 dintre de casa tancada,
 ab l' odi de la cuivada
 y estimada pel marit;
 no veyentse ab m's recurs
 que, ó be tirasho á la esquena,
 ó morirse allá de pena,
 y, per altra part, segurs

tenint sempre 'ls regalets
 d' atmetllons, cosas dolsetas,
 pinyonets, avellanetas,
 regalessia y esclopets,
 y quatre ó ciuch caricionas
 com son:—Corazón sin trampa,
 maca, y figura d' estampa.
 Ella, que ja riu á estonas,
 coneix del marit l' anhel,
 veu qu' ab gustos la rodeja,
 l' estima, y junts son la enveja
 fins dels querubins del cel.

QUIRSE ¡Ja, ja! ¿Y s' ho creu de debó?

DALMAU ¡Y no ho tinch de creurer!

QUIRSE ¡Cál!

Hi ha un romanso castellá
 que, en catalá, vé á dir aixó:

—Ningú pot estar segú
 de guardar bé una donzella,
 perque, sino 's guarda ella,
 no la pot guardar ningú.—

Quan ja tornan de casar
 lo vell ja ha perdút lo plet,

qu' ella ja feya l'ullet
 á un jove, desde l' altar.

Si l' endemá vol sortir
 lo vellot al punt li mana:

—O bé ab mí ó ab ma germana.

—Donchs ab ta germana, sí.

Per molt qu' us lleveu dejorn,
 sempre vos llevaréu tart.

¿Vos pe 'l torn l' heu de guardar?

Vos enganyarán pe 'l torn.

Y, estant la germana allá,
 farà senyas, farà ullets.

rebrá cartas, flors, bitllets,
 y tot quant l' amant voldrá;

parant, entre enredos tants,
 un cove, en lloch de paraiga,

que, fins plovent, en lloch d' aiga,
 caurán cartas de galans,
 que per tot l' han de seguir,

que per tot l'hi han de parlar,
 que per tot l'han de trovar,
 y que us han de fer morir.

(A Dalmau.)

Y com que convé que 's mori
 un germà tacanyo y vell,
 que, deixant diner, mort ell,
 no hi haurá ningú que el plori,
 la germana, com que veu,
 qu' ab la jova dona sustos,
 y grans penas y disgustos,
 á n' al que matá així creu,
 ni té rabia, ni aborreix,
 ni té celos, ni té enveja,
 ni vigila, ni rodeja,

y, al contrari, bé serveix
 á la pobra, que, ab neguit,
 dintre de casa tancada,
 si no fós per la cunyada,
 fóra morta pel marit,
 que, de fastich que li fá,
 dientli: — «Corazón sin trampa,
 maca, figura d' estampa,
 y duentla á passeja,
 y portantli regalets
 d' atmetllons, cosas dolzetas,
 pinyonets, avenalletas,
 regalessia y esclòpets,
 está irada contra d' éll,
 y, juntantse ab la cunyada,
 vinga pló y terrabastada,
 y rebombori y tropell,
 y crit, y escandol etern,
 y deshónra que 'l rodeja,
 y, no d' ángels, es la enveja
 dels dimónis del infern.

DALMAU ¿Sabéu que reparo ara
 que sou molt desvergonyit?

QUIRSE Sí, senyó.

DALMAU Y no us han sortit
 tots los colors á la cara?

QUIRSE No, no veu que 'ls necessito

per pintar salas.

DALMAU: Pobre home!

Vos penséu saber fer bromes!

QUIRSE: Si, ja ho sé, y no hi teco pitó.

DALMAU: Es dir donchs que voléu guerra?

QUIRSE: Sempre guerra.

DALMAU: Donchs avant.

Procureu per l'estudiant.

QUIRSE: Y vosté no caure a terra.

DALMAU: Jo, en casant-me ab la donzella,

crech que ja no haure caigut.

DALMAU: Doncas ja pot dir xucut,

perque no s'casarà ab ella.

DALMAU: Ah, ah, ah!... mireu que sí.

QUIRSE: Ah, ah, ah! mireu que no.

ESCENA V

Los mateixos, ANDREU (A).

ANDREU: Don Dalmau, arrégli alló

perque avuy s'ha d'enllestir. (Sech).

DALMAU: Moleu dir?... Hola!

ANDREU: Tots los papers

per casarse ab la Layeta.

QUIRSE: Andreu!

DALMAU: Eh? (A Quirse ab mofa).

QUIRSE: (Seguim la beta)

Ah! Aixís jo soch dels primers

que l'abonan. Si li séu pare,

qu' es l' Andreu, ho manat.

ANDREU: Sí;

no surt la noya d'aquí

que d'ell no sigui. (S'assenta trist).

DALMAU: (Al pintor ab mofa) Per ara

crech que soch jo'l qu'he guanyat!

QUIRSE: Sent aixís no havem dit res!

Tóquila! (Fem lo sorprés)

per obrá ab més llibertat!

(Y, sens dir mes, va entrant y surtint pera desamretratos, colors y tots los trastos de pintar).

DALMAU Donchs; Andreu, per fe 'ls capitols m'ho heu de dar totil·lest y á punt.

ANDREU Ja li he dut aquí tot junt; testament, óbits y titols.

(Los hi dona, y don Dalmau, assentant se á l'altre part de taula, los ecsamina).

DALMAU ¡Carát! ¡Si qu'heu corregut!

ANDREU Sense parar, tinch frisansa per satisfer ma venjansa. No puch mes. Deu ho ha volgut.

ESCENA VI

Los mateixos, JORDI

(Qu'entra ab tota catxassa y s'assenta).

JORDI Nostramo, havem d'aná allí

QUIRSE (Ay, ay! Ja no va depressa.

¡S'hi assenta y tot! ¡Cóm pot esser!)

DALMAU Espereus. (A Jordi y torna á llegir).

JORDI Prou, prou... per mi...

QUIRSE ¿Y donchs? ¿Qu'esteu de catxassa?

JORDI ¡Hola! ¿Sou vos, pintamonas?

(Se posa á buscar per terra, per cadiras, etc).

QUIRSE ¿Qué vos ha suchcehit? ¿Qué us passa, que, de tant furient, de cop sembleu una mosca morta?

JORDI ¡Ah! Aixó 'l negoci s'ho porta:

quant hi ha pagesos aprop

y tenim mercat ó fira,

corro per 'quí assedegat;

mes, quant la fira ha acabat,

un hom ¿qu'ha de fer? s'hi estira.

QUIRSE ¡Oh! Be, es cla; en no fent negoci...

JORDI Jo, en no fent negoci, mort.

DALMAU Be, ¿Anem, Jordi?

(Havent ecsaminat los documents y trovant los conformes).

fins que 'l pit li esberli 'l plor,
fins qu' una fiblaba al cor
li fassi dir la vritat.

¡Justament, per lo seu mal,
venint aquest cego aquí,
ha ences més encara en mí
lo foch d' est odi mortal,
y ja no hi ha compasió!

Fiblat per mí parlará,
y, quant parli, morirá
sens tregua, greu ni perdó.

QUIRSE ¿Y, al parlar, que te de dir?

¿Pot saberse 'l qu' us ha fet?

ANDREU Lo que feu, pintó, es secret
qu' ell, que 'l sab, te de morir.
Es un fet qu' umple d' esglay,
dol, que 'l cor romp de dolor...
¡No ho volgueu saber, pintor,
no volgueu saberho may!

Figureus sols la alegría,
tota sola, tota entera,
pura, eterna primavera
en que 'l goig tot l' any floria.

Una esposa enamorada,
una filla, pom de flors;
la riquesa, pau y amors,
la ventura regalada,
y, de cop, dias de dol,
filla ingrata, esposa morta,
la miseria á vostra porta
y el mes negre desconsol.

Figureúvosho, y penseu
que teniu qui us ha fet tant,
que 'l veyeu aquí al davant,
que matarlo ja podeu,
y, si es cert que 'l veyeu viu
y demá ja 'l veyeu mort,
penseu que, per mala sort,
jo l' he mort ab prou motiu.

Mes la causa, lo per qué,
lo que vos veyeu obscur,
lo que vá passar segur,

lo que vá fe ab mala fe,
 lo que m' umple 'l cor d' esglay,
 lo qu' en mi fa aquest rencor...
 No ho volgueu saber, pintor,
 no volgueu saberho may. (*Se 'n vá*).

ESCENA VIII

QUIRSE, VENTURA

QUIRSE ¡Que jo no ho tinch de saber!
 Ja ho veureu; y avuy sens falta.

VEN. ¡Pintor!

QUIRSE Entri.

VEN. ¿Li heu parlat?

QUIRSE Aquest dematí á la plassa,
 y, á parlarvos ab franquesa,
 quasi be he tingut confiansa;
 pero ara ha tornat aquí,
 mes que may ab fel á l' ánima,
 y ha donat tots los papers
 per casá á la pobra Laya,
 perque diu qu' aixís se venja
 y ell, sobre tot, vol venjansa.

VEN. ¡Sempre 'l mateix!... Per coneixerl'
 la resposta aquesta basta.
 (A vos ja vos ho puch dir
 perqu' en vos ja hi tinch confiansa,
 després de lo qu' hem tramat
 per fer la sort de la Laya).
 ¡Aixó va causar la mort
 de la mare desdixada,
 causarà la de la filla,
 y ens cubrirá á tots d' infamia!
 ¡Geni altiu, home de ferro,
 que, perque 's creu impecable,
 no concedeix qu' altres tingan
 passions que dominan l' ánima!
 ¡Deu nos quart d' aquestos homes
 de conciencia... ¡tant hoñrada!
 que per conservarse l' honra

ni la deshonra 'ls espanta!
 Per salvá un nom que pur creuhen
 fins á un fill si convé matan,
 ¡com si el crim del parricida
 no deixés mes negra taca!
 ¡Ah! ¿Y aquestos qu' aixís obran
 se creuhen ser gent honrada,
 mes qu' els qu' obcecats un día,
 havent comés una falta,
 després, penedits, la ploran,
 y ho fán tot per repararla?
 ¡Mentida! ¡Los crims son crims
 pitjors que si amor n' es causa,
 si 's veuhen portats á fi
 per justicia ó per venjansa.
 ¡Ah! ¡No; no estranyeu, pintor,
 lo deliri que m' ecsalta;
 soch innocent y tinch culpa,
 sento odi y derramo llágrimas:
 per fer bé á qui vaig ofendrer
 daria trossos del ánima;
 per abrasà al mon, voldria
 tení un llamp en la mirada;
 y, en aquesta lluita eterna,
 perduda ja la esperansa,
 plorant fel, bebent engunia,
 matant ditxas, patint rábia,
 volent goigs, trovant tristesa,
 semblant be y cullint desgracias,
 me sento encara brusentas,
 bullint d' amor las entranyas!

QUIRSE Sí, conech las sevas penas
 per lo qu' ahí va contarme.
 Ja ho veig; pero ara no es hora
 de perdre 'l temps en paraulas.

VEN. Molt cert. Al extrem que 'm trovo,
 lo urgent es salvá á la Laya.

QUIRSE Per ço, que ja está tramat,
 no hi ha mes obstacle á casa
 sino que, la noya, vol
 á tot preu creure á son pare.

VEN. Ja us vaig dir jo que la noya

voldrà fugir si ab mí parla.
 Mes, ans de parlar á n' ella,
 jó tinch encara confiansa;
 vull parlar á l' Andreu.

QUIRSE Donchs miri
 aquí ve ell ab tota calma.

VEN. Vejam si aquest cor de roca
 s' enterneix ab mas paraulas.

QUIRSE Probiu. Jo, mentres ho proba,
 per si no 'ns surt la jugada,
 ab un qu' he trovat aquí
 vaig á prepararne un' altra.

VEN. Aixó es; tingueu la tercera
 per si es que las duas fallan.

QUIRSE (Vaja anem, d' aquesta feta
 adeu siau pincells y mangra).

(*Se 'n vá*).

ESCENA IX

VENTURA, ANDREU

VEN. ¿Vé? Sí. Calma; ni un sol mot
 que darli puga frisansa;
 si ni aixís cau sa venjansa,
 després romperem per tot.

ANDREU ¡Ay, ay! ¿Vosté aquí á la sala?

VEN. Sí; á la sala, y esperant
 qu' ab flochs de goig, lo marxant
 vesteixi 'l seu cor de gala.

ANDREU Lo meu cor sols sarja negre
 pot dur per sempre endolat.

VEN. Aixó es lo qu' he reparat.
 ¿Cóm es que no esteu alegre?
 ¿Com es qu' ahir, quant jó feya
 la vostra filla ditxosa,
 en lloch de la carinyosa
 rebuda que trová 'm creya,
 váreu maná ab tant rencor
 que 's tragués lo que portava?

ANDREU ¿Per qué? Perque aixís matava

- tota esperansa en son cor.
- VEN. ¿Allavoras donchs la odieu?
- ANDREU No ho he pogut treure en clar.
Entre l' odi y l' estimar
no se á que dono mes preu.
- VEN. ¿Es la Layeta culpable?
- ANDREU És un ángel de ignocencia.
- VEN. ¿Per qué donchs en ma presencia
vos veig aixís implacable?
¿No 'n podré sabé 'l motiu?
- ANDREU ¡Qu' haveu de sabé, insensat!
Si l' haguessen penetrat,
ja no forau ara viu.
- VEN. Donchs que 'l sápigas es forsós.
Jo d' América he vingut,
ab un encárrech qu' he dut
y ab un compromís de vos.
Ab la voluntat d' un mort,
y la paraula d' un viu,
vos carta meva teniu,
jo 'n tinch respoſta per sort.
Va di 'l mort:—Vesla á buscar.
Jo us vaig dir:—¿Me la dareu?
Vos vau respondre:—Vingúeu.
Cumpliu lo que 's va tractar.
- ANDREU Son en vá las vostras rahons,
com ja altre cop vos he dit;
jo, pèndit de lo escrit,
he mudat las intencions.
A mí se m' ha dit segú,
que son pare es viu, per sort;
si es viu que vingui, si es mort
no vull donarla á ningú.
Ja ho sabeu y prou per 'vuy
de lo qu' ab ella faré;
ne faig lo que 'm sembla be
perque mano, puch y vuy.
Vingui ab bona ó mala fe
jo á son pare atendré encara,
mes no 'essent, com dieu, son pare,
no us dech dar compte de re.
Sech ó no, propósit es

ja resolt sens compassió.

¿Sou vos lo seu pare?

VEN.

No.

ANDREU Donchs ja no hem de parlar mes.

VEN.

¡Oh! Sí; es duresa de cor
y jo romperé aquest glas;
lo fondré y s' hi obrirá pas
un raig del sol del amor!

ANDREU ¿Qué 'l fondreu vos?

VEN.

Sí, Andreu, jo.

ANDREU Poch sou vos y poch podéu.

Proveu abans si foneu
lo rocam qu' en alt turó,
plujas, vents y tempestats,
assotantlo, han endurit:
així 'l cor, dins del meu pit,
es de gels petrificats.
Acostéuvoshi, y veureu
que hi mort 'prop tot quant hi toca,
sech com roure, dur com roca,
mort com sendra, fret com neu.
Fa disset anys que batia
sensible en tot y per tot:

¡vert com maig, tendre com brot,
dols com mel, ple d' alegría!

Ab odis amortallat,
geu ara en sa sepultura
y es neci qui d' ell procura
haverne amor ó pietat.

Ab rendida ó dolsa veu

m' obrireu lo pit que 'l tanca;

mes, un cop la porta franca,

al ser ja á dins... ¿Qué fareu?

Després que tant y tant costa,

si obriu la fossa per sort,

á dins la fossa hi ha un mort,
y... els morts... no tornan respecta.

VEN.

Andreu, soch un pelegrí

sense nort y sense guia,

perdut en mitj de sa via

y fatigat del camí.

Vinch de platjas llunyadanas

buscant pau y grat humor,
 vinch, assedegat d' amor,
 á las terras catalanas.
 Quan lo mariner amich
 me va fer tant dols encárrech,
 ab gust vaig acceptá 'l cárrech,
 ab la má al cor vos ho dich.
 Vaig veure un favor al mort,
 lo goig d' aquesta criatura,
 y el terme de ma amargura,
 qu' aixís s' acaba per sort.
 Ma vida y tot fins perilla
 si ma esperansa 's pert ara:
 vull tenir qui 'm cridi ¡pare!
 vull tenir á qui dir ¡filla!
 Si vos no m' ho concediu,
 presa del odi qu' us mata...
 ¡malehida l' ánima ingrata,
 malehit lo cor que teniu,
 malehit lo pes del dolor,
 que ja abatut no suportó,
 y malehit tot l' or que porto
 si ab ell no compro un amor!

ANDREU (¡Oh! ¡Aquest dí! ¡Aquest sentiment!
 ¡Aquest trist y amarch plorar!...
 ¿Ho sol fer qui d' amparar
 tant sols lo desitj ne sent?
 ¡Oh! ¡Sí; la meva suspita!
 No... dissimulem encara).

VEN. ¿Qué responeu?

ANDREU Qu' es tart aia.
 y qu' á fe 'l que 's necessita
 per prepará 'l casament.
 vaig de seguida.

VEN. ¡Impossible!
 ¡May!... Si sou tant insensible
 jo hi posaré impediment. (Valent).

ANDREU ¡Vos! (Colmantse). ¿Y quín?

VEN. (Sobreposantse, penedit). No... vull
 qu' aquesta pobra criatura... [dir jo
 que lo seu plor d' amargura
 vos detindrán, si sou bo.

- ANDREU No 'm detindrà, ni si acaba
la vida ab lo seu flagell:
la bala qu' ix del fustell
si trova obstacles s' hi clava.
- VEN. Mes si trova roca dura
contra 'l que tira rebot;
ab aixó está ja dit tot;
jo amparo aquesta criatura.
Jo ab lo meu dret...
- ANDREU ¡Vos!... ¿Ab quin?
- VEN. Ab lo dret que á tothom dona
la pietat qu' una persona
deu inspirarnos, sufrint.
Ab aquest la salvaré.
- ANDREU Salvéula donchs en bon' hora.
(Ve de l' India... fa anys que 's fora...
prompte de cert ho sabré). (*Se 'n vá*).

ESCENA X

-VENTURA, aviat LAYETA

- VEN. ¡Oh! ¡Ni 'l meu valor l' arredra,
ni 'l plorar li ablanda 'l cor,
ni l' enlluerna 'l brill del or!
Aixó es un home de pedra.
¿Hem de jugá 'l tot per tot?
Juguemlo. ¡Layeta! (*Cridantla*). Si ara
diu qu' ha de creure al seu pare,
no 'm dirá en contra ni un mot.
- LAY. ¿M' ha demanat sa mercé? (*Entrant*).
- VEN. Sí, Layeta, vina.
- LAY. Sí;
pero... ¿y no era 'l pare aquí?
- VEN. Se n' ha anat, no temis re.
- LAY. ¿Y es que m' ha de di una cosa?
- VEN. Sí, una cosa que 't vull dir,
perque t' haig de persuadir
de que vulgas ser ditxosa.
- LAY. Digui donchs; l' escolto atenta.
- VEN. ¿Tú estimas á en Valentí?
- LAY. ¡Que si l' estimo!
- VEN. Sí.

- LAY. Sí.
L' estimo y me desalenta
que vosté preguntí aixó,
puig, tant l' estimo á n' al día,
que jo 'm creya que 's veuria
encara qu' ho negués jo.
- VEN. Preguntarho es necessari
quan ab los fets ho desments;
si l' estimas, ¿per qué tens
de casarte ab lo notari?
- LAY. ¡No me 'n parli, perque prou
sobre aixó estich patint ara!
¿Qué hi fare jo si 'l meu pare
de ma pena no 's conmové?
¡Ell ho vol; te de se així!
- VEN. ¿Y tú creus qu' ho pot manar?
- LAY. ¿Quan un pare pot errar?
- VEN. Sempre que, com ell aquí,
en lloch de ferla ditxosa
fa la filla desgraciada,
quant, d' un jove enamorada,
la vol fer d' un vell esposa.
- LAY. ¡No, esposa no; no ho seré!
- VEN. ¡Ah! ¿No ho serás? ¿T' hi has negat?
- LAY. ¡No, pero... en 'ventme casat,
n' estich certa... 'm moriré...
- VEN. ¡Morir! ¡No; no morirás
mentres viu jo sigui aquí!
¡No, perque 'm creurás á mí
y ab qui estimas fugirás!
- LAY. ¿Fugir, mi senyor? ¡No; may!
(Lo Cego toca á dins y molt pausadament
la tonada de la cansó).
¿No sent la cansó que 's canta?
¡No mes que pensarhi espanta
y 'l meu cor s' umple de esglay!
Era, com jo, una donzella,
y, com jo, d' un marxant filla;
d' un nom y un 'honra pubilla
li deyan tots la mes bella,
y, per haver escoltat
la veu viva del seu cor,

va haver d' anar á la mort,
 deixant un pare infamat.
 ¡Figureu-vos, si es així,
 quin martiri per la pobre!
 ¡Figureu-vos, si, al dessorbre...
 lo que fora mes per mí,
 hagués succehit, per etsar,
 que, hont lo riu á terme arriba.
 la filla haguessen tret viva
 pescadors d' aprop del mar!
 Salvada, hauria crescut,
 creixent, s' hauria fet gran...
 ¿Com, al arribá l' instant
 en que ella hauria sabut
 de sa orfandat lo motiu,
 se li deya:—¡No tens pare;
 la teva mateixa mare
 va tirarte un dia al riu!
 ¡Oh! ¡Al pensar qu' aquella trista,
 com jo, filla d' un marxant,
 al suplici caminant,
 en la creu ficsa la vista,
 havia de pensá aixó!...
 ¡Veig l' amor de 'n Valentí,
 veig que duptará de mí,
 veig vosté ab lo seu cor bo,
 tot ho veig; pero, ans que ser
 com aquella desdixada,
 vull... morir enamorada!
 ¡Vull cumplir lo meu deber!
 ¡Ah! ¡Layeta, per pietat!
 ¿Qué veig? ¿Ploreu, mi senyor?
 M' has fet á trossos lo cor,
 ab lo que tú has explicat.
 ¡Oh! ¡No, may, Layeta, no!
 Si aixó diu la causó ment.
 ¡Si aixó creus tú, com la gent,
 no ho pots creurer no ho vull jo!
 Escolta.

LAY.

Digui.

VEN.

Dientli

la mes bella, com ja sabs,

ahont se diu ratlla de França,
 'prop dels Pirineus tocant,
 vivia sola ab la mare,
 perque 'l pare era marxant,
 una noya ¡tant bonica!
 que se 'n va prendá un galan,
 que, prendantsen, va estimarla,
 y, estimantla... 's va cegar.

A la guerra va cridarlo
 la matrícula del mar.
 ¿Cóm salvá á la desgraciada
 pobra filla del marxant?

Los indicis de sa falta
 se van coneixe en un ball.
 A n' aixó arrivá 'l seu pare
 de rodá 'l mon com marxant.
 Va sabé, en 'sent á n' al poble,
 que l' havian deshonorat.
 Va saberho, y, encés d' ira,
 cap á casa se 'n va anar.
 Un bailet per la finestra
 á la filla va avisar.

—Amaga la teva noya
 que 'l teu pare ja ha arribat;
 amágala ben depressa
 que la vol vení á matar.

—Hi ha canyars aprop la riera;
 pórtameli tú, Joan.

—Aixó, amor, no es cosa meva:
 dúli tú, qu' has fet lo mal.

La pobreta, qu' al riu mira,
 pensa en Moisés tot plegat.

—Si á n' ell lo riu va sarvarlo
 també ab ma filla ho farà.

Pren lo bressol y li posa;
 se l' endú 'l riu cap al mar...

Quant entrá á la cambra 'l pare
 ja res veje al seu voltant.

Per ço va finir la trista
 pera sa filla salvar,
 pera lliurarla d' un avi

d' inescorable crueltat.
 ¡Cóm podia se altra cosa!
 ¡Quí ha pougt pensarho may!
 ¡Dir qu' una mare á sa filla
 tirá al riu per darla al mar!
 ¿Quí aixó pot imaginar?
 ¿Quí pot pensar que perilla,
 ni que hi pugui havé perill
 de que aixó süchceeixi encara?
 ¡No, Laya! ¡No hi ha cap mare
 que puga matá 'l seu fill,
 y, si, de vergonya roja,
 alguna n' hem vist qu' ho fa,
 es que, desdixada, ja
 no es dona, ni es mare... ¡es boja!

LAY. ¡Ah! Aixís ho penso. Es vritat.

VEN. Per ço tú 'm deus creurer ara.

(Cambiant de tó y ab solemnitat).

Jo vinch de part de ta mare,
 á salvarte al teu costat.

LAY. De part de la mare, diu!

(L' actris deu compéndrer l' assombro inmens que li han d' ocasionar totas las revelacions d' aquest acte).

VEN. Sí; de part de qui, á n' al cel,
 no te, Layeta, altre anhel
 que donarte 'l goig més viu.

LAY. ¿Vos ho va demaná á vos?

VEN. Ho va demaná al teu pare.

LAY. ¡Ah! ¿No es ell? ¿Ho sou vos ara?

VEN. Ni ell ni jo; cap dels dos.

LAY. ¿Com es donchs que jo advertida
 no he sigut d' aixó ja may?

¡Oh! ¡Trayeume aquest esglay!

¿Quín misteri hi ha en ma vida?

VEN. Un que jo un dia 't diré.

LAY. ¿Y no 'l podreu ara dir?

VEN. No, perque 'm pot dú á morir.

LAY. ¿Cóm allavoras vos creuré?

VEN. ¿Sabs que quant erats xiqueta
 te van ab amor criar
 uns pescadors 'prop del mar?

- LAY. La dida.
- VEN. ¡Oh! No, Layeta.
No dida, de mare 't feya,
la dona del pescador.
¿No, 't recordas que, ab amor,
tot subint un home 't veyá?
- LAY. Sí.
- VEN. Que 't duya molta lley...
que 't comprava allí juguinas...
que 't portava cornelinas...
Era un mariner del rey.
¿Te 'n recordas?
- LAY. Sí; 'l veig ara.
- VEN. ¿T' estimava?
- LAY. Sí.
- VEN. A millons,
frisos, te feya patons,
ab son plor mullant ta cara.
- LAY. ¡Oh! ¡Mi senyor! ¿Quí, quí era
aquell pobre mariner?
- VEN. ¡Quí vols tú que puga ser
si 'n sabs ja l' historia entera!
- LAY. Era... (*Comprenghis la lluita*).
- VEN. Pensa.
- LAY. Era...
- VEN. ¿L' cor.
batent fort no t' ho diu ara?
- LAY. ¿Era donchs?...
- VEN. (*Obrintli 'ls brasoss*). ¡Layeta!
- LAY. (*Anant á abrassarlo*). ¡Pare!
(*Ventura va á rebre-la quan de cop horro-
risat del perill que pot dur, abixa 'ls
brasoss y, fent una transició violenta,
diu*):
- VEN. ¡No, filla!... ¡Per negre sort
no so jo!
- LAY. (*Desconsol*). ¿No sou vos?
- VEN. No.
(*Laya, desalentada, plora*).
Pero aquí vindrá algun dia.
Mentres que no pot, m' envia
perque t' estima ab passió.

No es cert qu' una prometença
á Espanya m' hagi portat,
no es cert que per caritat
vulga darte recompensa;
es qu' el teu pare... amich meu...

(La emoció l' embarga).

y amich bo... de tot bon cor.
vol salvarte d' un traïdor
y aquí 'm dú l' encárrech seu.

LAY. ¡Oh! sí, sí, maneü aviat;

¿qu' haig de fer?

VEN. Creurerm' á mí.

Quan te prengui en Valentí,
fuig ab ell, jo t' ho he manat.

LAY. Fugiré; mes... lo motiu
en que 'l pare meu s' apoya...

(De cop crusa per lo seu cap una idea terrible).

¡Oh! ¡Deu del cel! ¿So la noya...
pot ser que 's va tirá al riu?

VEN. ¡Layeta! *(Fentla callar).*

ANDREU *(Desde dids).* ¡Laya!

LAY. ¡Ah! ¡'L pare!

VEN. ¡Li has dit pare!...

(Ferit dolorosament).

LAY. ¡Jo!

VEN. Ni un mot.

LAY. Mes...

VEN. ¡Psit! Callem sobre tot
y creu, ja tens qui t' ampara.

ESCENA XI

Los mateixos, ANDREU

ANDREU Laya.

LAY. Pare.

ANDREU ¡Ay, ay! ¿Tú aquí?

VEN. No ho estranyeu; la he cridada
per tenirhi una sentada
y porque vos negui 'l sí.

- ANDREU ¿Y ab quín dret á casa meva
preneu vos resolució?
- VEN. Ab lo de la compasió
que 'm fa la desgracia seva.
- ANDREU Laya, al teu fet.
- VEN. Laya, aquí.
- LAY. ¿Qué faré?
- ANDREU Creure al teu pare.
- VEN. Que no ho sou ja sab desd' ara,
y que m' ha de creure á mí.
- ANDREU ¡Deu de Deu! (No; contenimnos
fin á saberho segur).
Vostre intent...
- VEN. Es lo mes pur;
si vos voleu, convenimnos.
- ANDREU ¿Y tot á compte de qué,
jo no so 'l seu pare?
- VEN. No.
- ANDREU ¿Quí so doncas per vos jo?
- VEN. Un home de mala fe.
Un marxant, á qui entregada
va se aquesta pobra noya,
pera que, com rica joya,
sols la tingueseu guardada.
No se després qu' ha vingut
per volguer fe 'l que feu ara;
pero vos no sou son pare
ni may del mon ho heu sigut.
- ANDREU Digueu, donchs, ¿quí es?
- VEN. Ho se;
mes no us ho puch dir per ara.
- ANDREU ¿Coneixeu vos al seu pare?
- VEN. Y vindrá aquí, si convé.
- ANDREU ¿No es donchs ja mort?
- VEN. Ara no.
- ANDREU ¡Ni ara, ni may! Sou un vil
qu' us valeu de manyas mil
pera, sense compasió,
convingut ab l' estudiant,
seduhí una pobra donzella;
pero... aquesta ¡no es aquella
de la cançó del marxant!

- ¡Aquesta es honrada!
- LAY. ¡Pare!
- ANDREU Aquesta sols creurer vol
á quí, per lo seu consol,
ve á lliurarla de vos ara.
- VEN. ¡Laya! ¿Ho creus tú? (*Horrorisat*).
- LAY. (*Volent dir que no*). ¡Reyna pura!
- VEN. ¡Ah! ¡No, no; ¿veyeu?... no ho creu.
Ella en mí llegeix y veu
que vinch sols per sa ventura.
- ANDREU ¿Y dieu que no so son pare?
- VEN. No.

ESCENA XII

Los mateixos, D. DALMAU

- DALMAU ¿Qué hi ha? ¿No tenim pau?
- ANDREU ¿Porta 'ls papers, don Dalmau?
- DALMAU ¿No m' heu dit que 'ls dugués ara?
- ANDREU Sí.
- VEN. (¡No he vist mes fer cinisme!)
- ANDREU Donchs ve al punt, pera finir.
Fassim mercé de llegir
la partida de bapisme.
- DALMAU ¿De la noya? (*Trayent papers*).
- ANDREU De la noya.
- DALMAU «Jo, 'l rector de... (*Llegint*).
- ANDREU Vagi al grà.
¿Ahont la váren batejá?
- DALMAU A Sant Quirse.
- ANDREU Si es tramoya,
podeu mirar vos mateix.
¿Filla de?...
- DALMAU «Andreu Clavería».
- ANDREU ¿La mare?...
- DALMAU «Antonia García».
- VEN. ¡Oh! No. ¡Es mentida!
- ANDREU Coneix
si ella 'l voldrá creure encara?
- VEN. Sí, perque sab l' intent meu.

LAY. (¡Oh! ¿Qué faig? ¿Qué faig, Deu meu?)

ANDREU ¡Layeta, creu al teu pare!

A dins de seguida. (*Laya se 'n va*).

VEN. ¡Hi vas!

ANDREU ¿Voleu donchs que fassi cas
de qui ment, com vos feu ara?

LAY. ¡No; no pot menti 'l senyó!

¡Es qu' es deu equivocar...

es que pot ser deu buscar

á un' altra que no so jo!

ESCENA XIII

Los mateixos, JORDI

JORDI Mi senyor...

(*Entrava buscant á don Dalmau, mes se trova frente á frente de Ventura y retrocedeix espantat. Ventura, al veurel', va ficsantse en ell fins que llenza un crit d' alegría*).

VEN. (*Reconeixentlo*). ¡Oh!

LAY. ¿Qu' es?

ANDREU ¿Qué us passa?

DALMAU ¿Qué teniu?

VEN. (*Goig immens*). ¡Qu' estich salvat!

¡Oh! ¡Quína casualitat!

JORDI (¡Jo crech que la sanch se 'm glassa!)

VEN. Sí, sí; es cert; sou vos mateix!

¿Per qué trovat no us havia?

(*L' agafa, lo baixa al prosceni y li pregunta ab afany*):

¿Haveu tingut baibería

á Belcaire?

DALMAU ¡Vos coneix!

VEN. ¿Vos dieu Jordi?

(*A cada una de las preguntas, Jordi busca consell que, sempre ab la mirada, li indican don Dalmau y Andreu*).

JORDI Per... servirlo.

VEN. ¡Oh! Si, sí; vos sou honrat;

per ço vau se encarregat
de dur l' encárrech y dirlo.

JORDI No se lo que voleu dir.

ANDREU Aneu dient; parleu mes clar.

VEN. ¿No es cert que vos la van dar?
¿No es cert que vos vau cumplir?
¿No es cert qu' una dona, un día,
guardada com rica joya,
vos va portá aquesta noya
per darla á qui ella us diria?

LAY. ¡Jordi! (*Cada hù per son objecte*).

ANDREU ¡Jordi!

DALMAU (*Perque ho negui*). ¡Jordi!

JORDI Us juro
que de que 'm parleu no se.

VEN. ¡Oh! ¡Penseu... penseuhi bel!

JORDI No ho recordo; us ho asseguro,
Per mí... parleu de la lluna.

VEN. ¡Ah! ¡Desgraciat!

JORDI Es probable
qu' algú altra allí...

VEN. ¡Miserable!

Així haureu fet la fortuna:

JORDI ¡Ey! ¡Cuidado ab lo parlar!

DALMAU Vegi, si no vol pensarhi,
que 'n daré fe com notari
y li podrá costar car.

VEN. ¿Qu' es aixó? ¡Aquí hi ha un misteri!

¿Qué us fa aquesta desgraciada
qu' així matarla us agrada
fent per ço quant podeu ferhi?

ANDREU ¿Y vos, qu' aquí esteu encara
suplicant, que voleu dir?

VEN. Cumpleixo lo qu' al morir,
me va encarregá 'l seu pare.
Encárrech que compliré
disputantvos jo la presa,
que, si 'm guanyeu en feresa,
jo us guanyo en cor y en diné.

DALMAU ¡Bah, bah, bah! (*Passejant*).

JORDI ¡Bah, bah, bah, bah!

ANDREU Vaja; aixó es una febrada;

desvariejeu. De passada
ara aixó s' acabarà.

VEN. ¡Layeta, per mor de Deu,
mira qu' ara perts la sort!
¿No 't recordas del recort
qu' he fet vibrá en lo cor teu?

LAY. ¡Oh! ¡Sí, pare; m' ha dit cosas
que no poden may mentir;
m' ha fet al cap revenir
recorts d' horas carinyosas
que m' han reverdit la vida:
platxas, mariners del rey,
una gent que 'm duyan lley!...

ANDREU De quan vas estar á dida
lo temps t' haurá recordat,
y ab aixó res pot probarse;
lo recor pot enganyarse,
lo bapisme no.

(Ensenyantlo en mans de don Dalmau).

LAY. ¡Es vritat!

ANDREU Veyeu donchs si us posa á ratlla,
de ma part estant la rahó,
y, si acás, penseu sino
qu' hi ha presó y qu' hi ha batlle.

VEN. Quan mes feu mes soch altiu.
Res m' espanta ni m' enganya.
Sino ab forsa, podré ab manya.
Fugiré ab ella.

*(Andreu agafa la noya la tanca en un quar-
to, y, ensenyant la clau á Ventura diu):*

ANDREU ¡Fugiu!

ESCENA XIV

Los matsixos, menos LAYETA

VEN. ¡Andreu!
(Desesperat per lo que veu).

ANDREU *(Vejam si així parla).*

VEN. ¿Quín dret tenui vos per ço?

ANDREU ¿Lo tenui vos mes que jo?

(Sempre desitjant que li digui que sí).

- VEN. ¡Tancarla y... véureu!
- ANDREU Tancarla.
- DALMAU (¡Bé!)
- JORDI (¡Bo!)
- ANDREU Segura així está.
- VEN. ¡Davant meu darli aquest tracte!
- ANDREU A las cinch se fa 'l contracte,
á las cinch ne surtirá.
¿Li ve be á vosté? (A don Dalmau).
- DALMAU Hi convinch.
- VEN. (¡Quí angunias te mes mortals!)
(*Passejant desesperat y buscant un recurs salvador*).
- DALMAU ¿Donchs capitols y esponsals?...
- ANDREU Ja' ho sab, se firma á las cinch.
- VEN. ¡Oh! Espereuvos. (Se'n va correns).
- DALMAU ¿Qu' es?
- JORDI ¿Qué hi ha?
- ANDREU No'n fasseu cap cás; delira.
- DALMAU Podrá ser; pero m' admira...
- ANDREU (Vejam si ara parlará).
(*Torna á surtir Ventura ab tres saquets d' unsas*).
- VEN. Teniu. ¿Sabeu aixó qu' es?
- ANDREU (¡D' esperansa 'm bat lo cor!)
- VEN. ¿Sabeu aixó qu' es? Es or,
es vil metall... són diners.
Vos veig, y hem sembleu aquí,
ab l' afany de que deu prova,
lladrés, que dins de sa cova
volen partirse 'l botí.
¿D' una flévola donzella
feu presa, no tenint res?
¡Mentida! Ho feu pe 'ls diners!
¡No podeu ferho per ella!
Es lo vil or qu' us inclina
á obrar cegats, fent tant mal.
Sou lo venut criminal
que, per un preu, assassina.
No volgueu donchs l' arma alsar
quan en compte l' or se pren;
si lo vostre cor se ven,

jo aquí tinch or per comprar.

(*Y buida damunt la taula las unsas d' or*).

JORDI (¡Ay, quin goig fan, mi senyor!)

DALMAU (No me 'n parleu. Mes; qu' es cas; deixeulas está... es un llás per fernos perdrer).

VEN.

Es or.

¡Mireusel... mireu com brilla; mireu quin trin fa... preneu!...

¡Aquest y mes no es prou preu pera salvar á una filla!

¡Prenen; preneu, si així 'l cor la set de riquesa apaga!

¡Ja qu' ab plors ni amor se us paga!...

ANDREU Tampoch se 'ns paga á pés d' or.

VEN.

¡Oh! Sí que se us paga, sí.

Teniu, home vil; per vos.

Teniu; aixó per tots dos;

per vos, tot aixó d' aquí.

(*Fent pilas damunt de la taula y acostant-las frenéticament perque las prengui cada hu. Don Dalmau y Jordi las miran ab codicia*).

Ab aixó tota desditxa

ja per sempre s' ha acabat,

ab aixó, l' home, al costat

porta la clau de la ditxa.

Prenen y desfeu lo crim

que per menos haveu fet.

¡No contesteu ab cor fret!

¡No us venç l' afany que seutiu!

¡No voleu se ab or comprats!...

¡Deu meu! ¡Ni aixís los incito!

¡Quan vils per mí 'ls necessito.

ara se 'm tornan honrats!

JORDI (Mi senyor... ¿Qué fem?)

DALMAU (*Anant cap als diners*). (Prenem).

ANDREU (¡No; de cap de las maneras.

(*Detenintlos*).

Pendre aixó, es remá á galeras!)

DALMAU Te rahó... Deixemho.

JORDI

Deixém.

VEN. ¿Es dir que ni així cediu?

ANDREU Ni que 'l cel baxi á la terra.

VEN. Está be, donchs... Cuerra.

ANDREU Guerra.

Reculliu l' or y surtiu.

Vosté, don Dalmau, ja ho sab;
tinga 'ls documents á punt,
y, en teninþo llest tot junt,
portarem la cosa á cap.

(Ell y Ventura s' assentan un á cada costat y de esquena als dos avaros).

DALMAU Donchs... fins á aviat.

ANDREU Tot seguit.

JORDI (¡No havia vist may tant diné!)

DALMAU (No mes pensanþi estaré,
desvetllat tota la nit).

(Se 'n van no podent apartar la vista de l' or. Al ser ja al fondo Jordi vol tornar á pendrerl'; mes don Dalmau l' agafa pe 'l bras y se l' endú racantli molt).

ESCENA XV

ANDREU, VENTURA

ANDREU (¡Oh! Jo 't tinch de fer parlar).

VEN. (Animo, y ab calma obrem.

Si cal arribá al extrem
s' hi arriba per acabar).

ANDREU Mestre; anusen en mal viatge
y feu creu al meu portal.

VEN. La vostra casa es hostal;
soch hoste y pago hospedatje.
Jo altre dret faré observar...

ANDREU ¡Altre dret! ¿Quín es? Digueu.

VEN. ¡Oh! No, no... may... no 'l sabreu.

ANDREU (¡Oh! ¿Cóm? ¿Cóm ferlo parlar?)

(Y segueixen assentats á cada cantó mirantse l' un á l' altre).

ESCENA ÚLTIMA

Los mateixos, QUIRSE, MADRONA, VALENTÍ

QUIRSE (Donchs, ja que teniu vos clau,
aneu y feula surtir
mentre ell lo va entretenir).

(*Madrona obra la porta del quarto de Laya,
y Quirse li posa al davant per impedir
que, en cas, Andreu la pugava veurer*).

ANDREU ¿Quí sento aquí?

QUIRSE Gent de pau.

ANDREU ¡Ah! ¿Sou vos, ab l' estudiant?

(¡L' infern l' envia!) Veniu.

VAL. ¿Qué se us ofereix?

ANDREU Llegiu

lo romanso del marxant.

(*En aquest moment s' ou la tonada de la
cansó tocada en lo violí*).

QUIRSE ¡Mireu ara 'l cego 'l toca!

ANDREU Per ço mateix.

QUIRSE (Vindrà be,
l' entretinch y observaré).

ANDREU (Vejam si obro aquesta roca).

(*Valentí treu lo romanso y posantse entre
'ls dos llegeix*):

VAL. «La filla del marxant
diuhen qu' es la mes bella;

no es la mes bella, no;

qu' altres n' hi ha sens ella

la birondon.

La birondon, quina donzella,

la birondon.

ANDREU Aixó sols es la tornada.

QUIRSE Ara la cansó vindrà.

VEN. (¿No es aixó ab que 's feya allà
mofa de la desdixada?)

VAL. «Quan ella va á sarau

se posa boniqueta;
lo faldellí bermell
enribetat de negre.

La birondon.

La birondon quina donzella,
la birondon.

(Para la tonada del violí, y, lluny, comensa á sentirse la marxa dels estudiants que va acostantse per graus fins que s'acaba l'acte).

QUIRSE (Ja venen).

ANDREU ¿Quí?

QUIRSE 'Ls estudiants.

ANDREU ¡Aneu llegint per favor!

VEN. (Bermell... sí... era 'l seu color).

ANDREU (¡Ay, si 'l dos fossim marxants!)

(Valentí llegeix lo romanso. Layeta surt cautelosament del quarto, ab un farcell, pera fugir; mes al veurer la situació de la escena se para á observar y escoltar la lletra que llegeix Valentí. Quirse, mentrestant, mira quin efecte fa al Andreu, y Andreu mira quin efecte fa á Ventura. Comprenghis bé aquesta situació. Ventura va reconeixent en la cansó tot lo qu' á n' éll li va passar ab la morta, fins que, al sentir los últims versos, cau agenollat á terra demanant perdó. Lluita en tots los personatjes. Layeta va observant embalida).

VAL. «L' han trauhen á ballar
á la dansa primera,
lo ballador li diu:
—Amor sou pesanteta.
—Preneu la noya, Joan,
portémela á la riera.
—Porteuli vos, amor,
qu' aixó no es cosa meva.
Los pescadors del rey
pescan á la ribera,

n' han pescat un infant
bonich com una estrella.

De tant bonich que n' es
lo portan á la reyna.

Lo fill del rey ho sab
y la fa presonera.

Al cap de los tres anys
treu lo cap en reixeta,
la veu ún mariner,
que 'n era l' amor d' ella.

—Torneu demá al matí,
me veureu vestideta,
vestideta de blanch
ab lo butxí al darrera,
lo Sant Crist á las mans...

VEN. (¡Qué sento, mare meva!)

ANDREU (¡Es éll; no hi ha cap dupte!)

QUIRSE (Qu' es éll sa cara espessa.) (*Per An-*

ANDREU Seguiu llegint, aviat. [*dreu.*])

VAL. «Ab lo butxí al darrera,
lo Sant Crist á las mans
cantant lo *Miserere*.

Quant ella vá passar
devant de casa seva,
ne vá arrencá un gran crit.

—¡Válgam Deu! Mare meva,
si m' haguesseu casat
al cap de la quinsena!

VEN. ¡Oh! ¡Deu meu! ¡Deu meu! ¡Pietat!!

(*Cau agenollat. Andreu, al véureu, vá á ti-
rarse damunt d' ell, frenétich d' ira.*)

ANDREU ¡Oh! ¡Es éll!

QUIRSE (*A. Andreu.*) ¡Sou vos!

ANDREU ¿Jo?

(*Dupta un moment al sentir al pintor, mes
torna á llansarse contra Ventura, quan
Laya 'l deté.*)

LAY. ¡Pare!

ANDREU ¡Va matá á la teva mare!

LAY. ¡Ell! (*Apártantsen ab horror.*)

VEN. ¡No, filla; t' ha enganyat!
 ¡Vos sou qui la va matar!

(Andreu retrocedeix sorprés.)

Sí. ¡Si ella 'ns vejés als dos
no fora jo, fórau vos
qui hauría de tremolar!

*(Andreu cau abatut en la cadira, Laya en
los brassos de Valentí, 's ou la marxa
dels estudiants al peu de la finestra.
Quadro. Cau lo teló ràpidament.)*

FÍ DEL ACTE SEGÓN

ACTE TERCER

La mateixa decoració del anterior.

ESCENA PRIMERA

ANDREU, VENTURA

(Lo primer sentat á la dreta, lo segón á la esquerra. Moments de pausa).

VEN. A cada quart, vos pregunto
si us amaina la passió.

ANDREU A cada quart vos contesto
que creix y creix mon rencor.

VEN ¡Filla de la vostra filla!...

ANDREU Filla del meu deshonor.

VEN. Mireu que 'm trossejeu l' ánima.

ANDREU Aixó es lo que 'm dona goig.

VEN. Venjeus en mí.

ANDREU En vos me venjo.

¿Teniu res més car al mon?

Vos me vau robá una filla.

Una filla us robo jo.

Ja s' está endressant la núvia,

vindrà el nuvi dins de poch.

VEN. Si la escriptura es firmada
á la iglesia encar no hi son.

Vigilo; d' aquesta casa

per res de la terra 'm moch.

ANDREU Feu lo que millor vos semblí
mentres, lluny, no us vegi jo.

VEN. ¡Ferla desgraciada á n' ella!
No ho lograreu. Primer mort.

(*Se 'n vá*).

ESCENA II

ANDREU, després, MADRONA

ANDREU Ja 'n porta 'l clau á l' ánima.

¡Oh! Sí; venjansa es certa.

Molt bé; bé l' he pensada;

cap altra es com aquesta.

Matarlo no era cástich,

matarlo un favor era.

Lo cástich es que visca

veyent la filla seva

sufrint aguts martiris,

casada ab qui detesta.

Me fá lo cor á trossos

venjarme ab la pòbreta;

mes bé val mitja vida,

la mitja que 's revenja.

¡Bé n' hajas dols moment

si me la dons complerta!

MAD. Ja la tením allí (*Al apareixer*).

que la he pentinadeta.

ANDREU Si ja l' has pentinada,

pe 'l casament vesteixla.

MAD. ¡La vas á amortallar!...

ANDREU Qu' estiga prompte llesta. (*Se 'n vá*).

MAD. Qu' estiga llesta. ¡Uh, uh!

¡Fugiu que vé la fera!

ESCENA III

MADROVA, QUIRSE, JOAN

QUIRSE ¿Y donchs, Madrona?

MAD. ¡Hola, Quirse!

QUIRSE D' ordra, per 'l senyor donada,
vaig anar ahí á la costa
y ara torno aquí del viatge.

MAD. ¡Ah! Sí. ¿Y qu' heu vist á ribera?

QUIRSE Lo mateix qu' aquí á montanya.
Embolichs y trapissondas,
homes vils, donas xarraires,
mariners, barcos, barquetas,
molt peix, molt mar y molt' aigua.
Jo 'n vaig tréurer dugas vistas
vaig pintá un sant y dos catres
y aquí 'm tenui altra volta.

MAD. ¡Ay, gracia á Deu!

QUIRSE ¿Y l' encárrech?

MAD. ¿Quín encárrech?

QUIRSE ¡Y ara, boja!

JOAN Ja ni sab de que li parlan

QUIRSE No us recordeu qu' ahí vespre,
quan ja al llit nos en anavam,
vos vaig demanar qu' anesseu
aquest dematí sens falta,
á casa 'l procurador
d' aquest notari camándula,
per dirli que convenia
que 'ns vejessen aquí casa.

MAD. ¡Ay! ¡Y es vritat que vau dirmho!
Vaig de seguida.

JOAN Per márfagas.

MAD. ¿Qué voleu dir?

QUIRSE Que no cal,
perque aquest ja hi ha anat ara.

MAD. No ho estranyeu gens, pintor...
¡estich tant atrafagada!...

QUIRSE Jo 'l que tinch po, es qu' ab ximplesas
no 'ns espatlleu la jugada.

MAD. ¡Ay, ay! ¿Per qué? ¿no faig sempre
tot lo qu' aquell senyó 'm mana?

QUIRSE ¡Ah! ¿ja us ha dat algun' ordra?

MAD. M' ha dit qu' estés ben callada
y no fes veure á l' Andreu,
que jo ab res me concertava;
aixís es que... callo, obeeixo,
vaig ara á vestí á la Laya,
y anirá á n' al casament,
y jo no hi diré paraula.

QUIRSE ¿No es aixó 'l que tots voliau?
Justa la fusta. De lo altre,
de, quan arribi 'l moment,
fer lo que 's deu y salvarla,
ja hi ha qui se n' encarrega.

MAD. Donchs so una capsa tancada.

QUIRSE Després á vos...

MAD. ¡Oh! ¡Jo ray!

En mí ni en tots los de casa
no hi penseu, jo lo que vull
es qu' esteu contents vosaltres.

(*Se 'n vá*).

ESCENA IV

QUIRSE, JOAN

JOAN ¡Ah, ah, ah! ¡Ay carau de dona!
Ella sempre 'l mateix plet.

QUIRSE Com cada hú es com. Deu l' ha fet.
¿Qué hi farém? L' ha feta boná,
aixís com á vos vá fervos
qu' ho sabeu tot.

JOAN ¡Ah! Això sí.

QUIRSE ¿Y... qué tal, donchs, qué hi ha aquí?

JOAN ¿Ahont?

QUIRSE Aquí.

JOAN ¿Aquí?

QUIRSE Per podervos
convencer del que sabeu,
repareu que jo ho dich tot
y que vos no dieu ni un mot.

JOAN ¡Home, si no 'm pregunteu!
¿Veyeu si 'sent agutzil
no haig de saber lo que passa?

QUIRSE Donchs ¿qué sabeu?

JOAN (*Molt misteri*). Que... á la trassa,
aquest notari... es un vil.

QUIRSE ¡Carat! ¿Tot aixó sabeu?

¡Sí qu' esteu adelantat!
¿Y tot lo altre qu' ha passat?

JOAN Lo qu' ha passat. ¿Qué?

QUIRSE ¿Veyeu?

¿Veyeu com so jo 'l qu' ho sé
y no vos?

- JOAN ¡Home, esperéu vos!
 ¡Si no m' ho dieu! Esplicéu vos
 y veureu com ho sabré.
- QUIRSE Ben aviat está explicat:
 —Que tota aquella tramoya
 del plan de salvar la noya
 ja se 'ns ha desbaratat.
 Qu' ella ahí 's va entretenir
 quan s' havia d' escapar;
 los estudiants van passar,
 la tonta no va surtir,
 y, á las quatra horas cabals,
 depressa, com l' Andreu obra,
 ja havia firmat, la pobra,
 los capitols y esponsals.
- JOAN Ja 'ls ha firmat, sí, ja ho sé.
- QUIRSE ¡Ah! ¿Sabeu lo qu' ha suchcehit?
- JOAN ¡Home, está clar; no us ho he dit!
 ¿Veyeu si vos ho diré?
 —Que tot s' ha desmanegat.
 Que tota aquella tramoya
 del plan de salvar la noya
 ja se us ha desbaratat.
 Qu' ella ahí 's va entretenir
 quan s' havia d' escapar;
 los estudiants van passar,
 la tonta no va surtir,
 y, á las quatra horas cabals,
 depressa, com l' Andreu obra,
 ja havia firmat, la pobra,
 los capitols y esponsals.
- QUIRSE ¡Pero si aixó es lo que jo
 vos he dit!
- JOAN ¡Siga 'l que siga!
 Lo fet es qu' un vos ho diga.
 Jo 'l que us dich es que se això.
- QUIRSE Corrent donchs; ja qu' ho sabeu
 vejам com s' ha d' endagar.
 ¿Vos nos voleu ajudar?
- DALMAU Demaneu lo que volgueu.
 Estich tant enamorat
 del retrato que m' heu fet,

qu', en dientme vos qu' aixó es plet
 qu' us pot ser de utilitat,
 ja 'm teniu tot resolutut
 per obrá á vostre capritxo.
 Per vos, lo que diu lo ditxo:
 —Aigua á coll y peu aixut.

QUIRSE Vaja donchs; serviunos be
 y en acabat, si aixó 's logra,
 porteu la dona y la sogra
 y vos las retrataré.

JOAN ¡Y ara! ¡Qué se us afigura
 que so ximple!

QUIRSE Be; pero...

JOAN No senyó, á la sogra no
 la puch veure ni en pintura.
 Mes m' estimo la quitxalla,
 la dona y un gos que tinch.

QUIRSE Corrent doncas; m' hi convinch.

JOAN Donchs no 'ns dormim á la palla.
 ¿Qué voleu?

QUIRSE Per los meus plans
 no 'ns havem d' entretenir.
 ¿Vos ja sabeu lo qu' ahir
 váren fer los estudiants?

JOAN Prou; váren marxá á Cervera.

QUIRSE No, home, no; no van marxar.

JOAN ¿Que no?

QUIRSE ¡Cá! 'S váren quedar.
 ¡Sí això ho sab la vila entera!

JOAN ¡Donchs si qu' es estrany que jo
 no ho sápigam!

QUIRSE ¿Y per qué, vos?

JOAN ¡Perque tinch un nás de gos!...

QUIRSE Be, sí; no 'n parlem d' aixó.
 Lo fet es que 'ls estudiants,
 manats per en Valentí,
 quan van veure qu' al sortir
 s' espatllavan los seus plans,
 se 'n váren torná endarrera
 per mirar com para 'l cas,
 y se 'n váren torná al más
 en lloch de torná á Cervera.

- QUIRSE Y may com avuy certa.
Ahí vaig aná al poble
y ha mort la marinera.
- VEN. ¿Es morta la Mariá?
¡Deu li dó gloria eterna!
- QUIRSE Pero viu sa germana
qu' ho sab tot be com ella
y per poder probarli
qu' he cumplert l' ordra seva,
vegi si se la historia
de tot ben verdadera:
—Tot es que quan la noya
tirá al riu la pobreta,
no mes que per salvarla
d' un avi ab cor de fera,
un mariner del rey,
tenint morta la seva,
vá deturá 'l bressol
y, prenent la Layeta,
la morta y no la viva
vá presentá á la reyna
que, havent pogut saber
la mala mare qui era,
á la presó del rey
la vá tancar depressa.
Ho ignorá 'l mariner,
que llavors aná á América,
per un etzar, á vos
vos vá contar la feta,
correns vau vení á Espanya
no poden salvá á n' ella,
y vau fer dar la noya
á n' á l' Andreu, depressa,
per un barber traïdor
que Jordi s' anomena,
tornant á navegar
per fervos rich per ella.
Pero vos no sabiau
mentres vau ser á América,
qu' aquí, en terra d' Espanya,
morí la marinera,
que, ab los diners que vos

li vau enviar á n' ella,
del seu marit finat
allá, lluny de sa terra,
un dot feu á la noya,
qu' aquesta gent dolenta
lo guardan y desitjan
per l' avaricia seva.

VEN. ¡Oh, sí; es vritat, pintor!
Aixís es com te d' esser.

QUIRSE Donchs ja n' hi ha prou pe 'l quadro
poguer pintar depressa.
Volia jo á l' Andreu
que tant vol l' honra seva
fer accedir dihentli
que, ó salva la Layeta,
ó jo la mort publico
de la pobra donzella.
Vosté no vol que 's digui...

VEN. Y be ho podeu coneixer.

QUIRSE Per çó ara es ab en Jordi
ab qui jo 'm vaig á entendre.

VEN. Crech que ja ve á la sala.

QUIRSE Donchs vágissen depressa.

VEN. Las unsas que voliau

(Dantli una bossa).

QUIRSE Comenso la palestra.

(Ventura se 'n vá).

ESCENA VI

QUIRSE, JORDI

JORDI ¡Hola! ¿Sou vos, pintamonas?

QUIRSE Debeu errarvos; si ho fos
ja vos pintaría á vos.

JORDI Be; no estich per perdre estonas.
¿Qué voleu?

QUIRSE Anem per parts,
y espereu que 'l temps no passa.

- JORDI Deixeume tussir: ¡je, je!
- QUIRSE Sí; que no us destorbi re.
- JORDI Ja estich apunt.
- QUIRSE Donchs probem:
—Vos no sempre en vostra vida
heu sigut procurador.
- JORDI ¡Cóm que no!
- QUIRSE Feume 'l favor.
- JORDI Jo...
(*Quirse posa un' unsa al seu cantó*).
- QUIRSE Un' unsa; ja heu dit mentida.
- JORDI ¡Carau, si que 'm costa cara!
- QUIRSE Guanyeula ara ab la vritat.
¿No es cert que no haveu estat
sempre fent l' ofici d' ara?
- JORDI Cert. (*Sempre constantli un esfors*).
- QUIRSE Un' unsa.
(*Posantli al davant*).
- JORDI ¡Ji, ji!
- QUIRSE Vaja;
aneu dient si us endevino.
- JORDI (¡Jo, en veyent or, perdo 'l tino!)
- QUIRSE Vos heu rascat ab navaja.
D' honrat la fama teniau,
y erau certament honrat,
no us havia encara entrat
l' ambició, ni 'n coneixiau.
Vostra fama de cor noble
s' havia posat d' usansa
y teniau la confiansa
cumplerta de tot lo poble.
Un dia va entrá á vila
la dona d' un marinè.
- JORDI ¡Pintor... vos!... (*Espantát*).
- QUIRSE ¡Que no!...
(*Amenasantlo ab péndrer un' unsa*).
- JORDI Sí.
- QUIRSE Bè.
Posémne un' altra á la pila.
(*Posantli*).
- JORDI ¡Jo crech que 'm feu marejar!
- QUIRSE Vos vull emborratxá ab or.

—Aquella dona, un tresor
al home honrat va confiar.

(*Jordi, vacila*).

¿No? Miréu... l' or es aquí,
y així 'ns entendrém be 'ls dos:
Sempre que 'm féu «si» per vos;
sempre que 'm féu «no» per mí.

JORDI No tinguéu por que jo us fassi
may que no. Seguiuho.

QUIRSE Vos,
qu' abans no erau ambiciòs...
aixó no es estrany que passí:
quan vos vau veure á la má
tant d' or, podent ocultarho,
d' home bo, us vau torná avaro,
y, contant ningú ho sabrá,
aquells diners... clarament...
vos van fer goig... no 'ls vau dar...
y... be... re... Digueulo clar.

JORDI Me 'ls vaig quedar; francament.

QUIRSE Un' altr' unsa allí.

JORDI (*Sempre ecsitantse*). Seguiu.

QUIRSE Vos sou ara qui segueix.
De lo dit fins ara 'n neix
un recel, per mí, molt viu.
Quedantvos lo diner vos
la noya va quedar pobra;
¿cóm es donchs que li está á sobra
don Dalmau per serli espós?

JORDI Aixó... (*Unsa*) Vé de lluny...

(*Mirant per tot*).

QUIRSE Avant.

¿La memoria no us hi alcansa?
Un' altra cua de pausa.

(*Posantli un' unsa*).

JORDI (¿Ara si qu' esguerro 'l plan!)

QUIRSE ¡Bah! ¡Bah! (*Anant á recullir l' or*).

JORDI ¡No!! Ja parlaré.

QUIRSE ¡Miréu ja que fá bonich!

(*Jordi, vá á tocarlo y Quirse, ab lo pincell
que té, li pica 'ls dits*).

QUIRSE ¡Cuidado 'ls dits!

JORDI (¡Ay! Estich
que crech que 'm desmayaré).
(*Torna á duptar: mes, de repent, se resol, y
diu depresa:*)

Acabém: la dona un plech
me vá dar, sen necessari
entregarlo á n' al notari
del poble, que, segóns crech...

QUIRSE Lo debia ocult guardar
per obrirlo...

JORDI 'L mateix dia
que la noya 's casaria.

QUIRSE ¡Angela!

JORDI Y el plech vaig dar;
mes lo plech ha sigut...

L' esca
del pecat.

JORDI Bé ho ha sigut.
Lo que deya... s' ha sabut. (*Vacila*).

QUIRSE ¿Cóm s' ha sabut? Ja sou pesca
ben desdenyosa per l' am.
¡Sort que l' esqué es bo y tinch manya!
(*Pren unhas y las fá trincar*).
¿Piquéu?... ¡No! Trencó la canya.
(*Anant á recullir los diners*).

JORDI ¡No!!

QUIRSE ¿Qué?

JORDI Ja pico.

QUIRSE Vejám.

JORDI S' ha sabut com vos dich tot...

QUIRSE Mentre us espliquéu plourá.
(*Posant unhas*).

JORDI A n' al plech hi van posar
que á la noya 's feya un dot,
per incógnita persona,
que, pe 'ls medis oportuns,
lo deixava á n' als comuns
dipósits de Barcelona.
Que, ab la fé de casament,
lo dot se reculliría...

QUIRSE Pero aixó ningú ho sabia.
¿Quí ho va dí á n' aquesta gent?

JORDI ¡Oh! (*Quirse fá trincar unsas*).

QUIRSE ¡Miréu quin xatech d' aigua!

JORDI D' aixó, fill meu, no 'n sé re.

QUIRSE ¿No? Doncas ja está seré;
ja podém tancá 'l paraiga.

(*Amenassant*).

JORDI Se va obrí 'l plech, y llegir (*Rápit*).
vá poguer sas lletras totas...

QUIRSE Ja tornan á cáurer gotas.

(*Posant unsas*).

¿Quí 'l vá obrir?

JORDI (*Després d' esfors*). Jo 'l vaig obrir.

Com vaig pendre aquells diners,
vaig obrí aquell plech, contant
que, sabent aixó 'l marxant,
la noya de franch prengué.

QUIRSE Pero no váu fé aixó sol.

Vos vau dirho á n' al notari,
éll va créurer necessari
qu' entre 'ls tres quedés resolt,
perque com vos es avaro,
y aixís lo crím heu hurdit,
y tots tres us heu unit
per poder á cap portarho.

Per ço, sens per res servirli,
per procurador vos té;
per ço passa tot quant sé,
sens por que tornéu á dirli,
perque, com que tot se fá
per lo dot, segóns sé y crech,
me daréu vos aquest plech
y la boda 's destará.

JORDI ¡Ah! ¡Aixó no; de cap manera!

QUIRSE ¿Potsé l' duhéu á sobre y tot?

JORDI ¡Jo!...

QUIRSE ¡Oh! Prou; heu fet un vot.

Vaja; no 'm dongnéu quimera.
Acabém; tot l' or d' aquí,
y doble que us ne dará,
quan tot sigui llest, l' Indiá,
si 'm donéu lo plech á mí.

JORDI ¿Me 'n dará doble després?

QUIRSE Paraula d' honor...

- JORDI Pero...
- QUIRSE ¿Qué dich jo al amo? No, no.
Vaja, home; no hi penséu més.
Deixéu la finestra oberta
del despatx, dieu qu' han saltat
y qu' algú 'l plech ha robat.
- JORDI Sí...
- QUIRSE Aixó pot ser cosa certa.
- JORDI Teniu rahó.
- QUIRSE ¿Qué dihéu?
- JORDI Qu' es fet.
Las unsas.
- QUIRSE Ja hi són contadas.
(*Jordi las mira*).
No miréu, no; són pesadas
totas ab tirabuquet.
(*Jordi las conta y mira*).
- JORDI Lo plech.
- QUIRSE Vejám. (*Mirantlo*).
- JORDI No hi há engany;
es lo mateix que van dar-me.
- QUIRSE Bé, sí; pero haig d' avispar-me
perque, ab vos, res fora estrany.
- JORDI No ho creguéu; si ja 'l portava
per aná á cobrá al moment
que fós fet lo casament.
- QUIRSE Per ço es que jo m' ho pensava.
Está mólt bé.
- JORDI Están cabals.
- QUIRSE Vaja donchs; ara arreglarho
per poder dissimularho.
- JORDI Me 'n hi vaig en quatre salts.
- QUIRSE Veyéu qu' algú no us empayti
y us robi. (*Intenció*).
- JORDI No tinguéu pó.
- QUIRSE Vaja. ¿Eh? Negoci rodó.
- JORDI Ara qui vulgui qu' afayti. (*Anántsen*).
- QUIRSE Sí; pero hi há un entrebanch.
- JORDI ¿Qué voléu dir? ¿Qué pot ser?...
(*Tornant*).
- QUIRSE Que m' heu de torná 'l diner
y qu' ho heu de fer tot de franch.
(*Pega un cop*).

ESCENA VII

Los mateixos, JOAN, QUIM, y després,
los CONVIDATS

(Joan y Quim apareixen al fer la senya 'l pintor; los convidats quan s'indiqui.)

QUIRSE Perque, ab probas verdaderas
qu' aquestos dos han sentit,
ó me 'l tornéu tot seguit
ó anéu á remá á galeras.

(Espant en Jordi).

JORDI ¡Oh! ¡Per mor de Déu, perdó!

QUIRSE Jo us lo prometo, 'l teniu,
si en tot quan vulga 'm serviu.

JORDI ¡Oh! Demanéume. *(Dantli l' or).*

QUIRSE Ara no.

Surtiu y alerta.

JORDI Está bé...

¡Mal com un llamp tot plegát!...

QUIRSE ¿Cóm?

JORDI No. Res... ¡que m' heu pescat!

(Y després de lluitar, se 'n vá per la porta del fondo.)

QUIRSE Y encara 'm salvat l' esqué.

(Per la bossa).

JOAN ¡Ah, ah, ah! ¡Quant ell s' ha vist
ab dos testimonis!

QUIM ¡Oh!

Y á mí tant sério ab la fló.

JOAN Ja us dich jo que se 'n vá trist.

(Quirse y Joan tornan á posar la taula á son lloch).

¿Estém llestos?

QUIRSE Sí; ja estéu.

JOAN Bé, donchs; ara... la vritat,
perque, ab aquest, m' hi enfadat.

¿La Laya 's casa?

QUIRSE Miréu.

(*Entren los convidats, mudats, com se sol en tals cassos*).

QUIM Deu vos dó bon dia y bon' hora.

QUIRSE Que Déu vos quart, bona gent.

JOAN ¿Es dir que s' fá 'l casament?

QUIRSE Bé 's diu.

JOAN M' ho ha dit éll á fora.

QUIM ¡Home! ¿No 'ns veus tots mudats?

QUIRSE Just; es la millor resposta.

JOAN Donchs fill, he perdut la posta.

QUIRSE ¿Sí?

JOAN Un dinar per tots plegats.

Ells que casament hi havia,
jo que no, y m' han cassat bé,
perque he dit:—Jo tot ho sé,
y, si siguéis, ho sabria.

QUIRSE ¡Ah! Sí, perque éll ho sab tot.

JOAN Bé prou qu' ho sabeu vos massa.

QUIRSE Si voleu sabé 'l que passa
no li pregunteu ni un mot.

ESCENA VIII

Los mateixos VENTURA

VEN. ¡Pintor, per la mor de Déu!

QUIRSE ¿Qué hi ha? (*Apart los dos*).

VEN. Que baixo anhelant.

Lo casament vá endavant
y ja vé mudat l' Andreu.

QUIRSE ¡Oh! ¡Mudat ray! També aquí
hi ha qui hi vá. ¿Vritat, heréu,
qu' anéu tot mudat?

QUIM (*Ensenyant la roba*). Miréu.

QUIRSE (*A Vent*). Deixéumels estar per mí.
Quant jo us he dit que la salvo,
la salvaré, que 'l pensar,
y el fer trampas, y el rumiar,
mireu m' han fet tornar calvo.

ESCENA IX

Los mateixos, JORDI, ANDREU, LAYETA,
MADRONA

JORDI Feu lo favor d' avisar
(*Desde 'l fondo*).

perque estiga á punt l' Andreu.

VEN. ¡Ah! (¿Heu sentit, pintor?)

JORDI Calleu.

Aixó es per disimular.

(*Apareixen Andreu, Madrona y Layeta,
vestida de núvia, y trista*).

ANDREU Deu vos dó bon dia y bon' hora.

TOTS ¡Oh! ¡Oh! ¡La núvia! ¡Oh! ¡Oh!

ANDREU ¿Y don Dalmau?

JORDI (*Desde 'l fondo*). Vinch per ço,
Ja ve aviat.

VEN. (¿Veyeu com plora?)

(*Al pintor*).

(¡Oh! No puch més. ¡Filla!)

LAY. (*Anant l' un cap á al altre*). (¡Pare!)

ANDREU (Feume lo favor si us plau,

(*Interposantse*).

y tinguem la festa en pau).

VEN. (¿Ni abrassarla 'm deixeu ara?)

ANDREU (May).

VEN. ¡Oh!

LAY. (No ploreu per mí
que remey prompte tindré).

VEN. (¿Remey dius?)

LAY. (Me moriré

y així acabaré 'l sofrir).

VEN. (¡Oh! No sou home... ¡sou fera!)

ANDREU (Ja us ho he dit: Tinch lo cor mort).

VEN. (¡Ay, si esclata un' altre cor!...)

QUIRSE (No. ¿Qué feu? Tingueu espera).

(D' aquets aparts no deuen apercibirsen cap dels convidats, qu' estarán al fondo mirant si ve 'l nuvi).

ANDREU (Jo 'm sento al cap una brasa.

¡Ah!...)

JOAN ¡'L nuvi! (Desde 'l fondo).

MAD.

¡'L nuvi!

QUIM

¿Sí?

JOAN

Sí.

ESCENA X

Los mateixos, D. DALMAU

DALMAU Sí; pero 'l nuvi es aquí
per parlá ab lo cap de casa.

VEN. ¡Ah!

QUIRSE ¿Qué tal?

ANDREU ¿Qué diu?

DALMAU Lo qu' ara

á la novia vinch á dir:
que no podem pas surtir
sens parlá ans ab lo seu pare.
Ara vinch de dí al rectó
que mes no estigui esperant.

ANDREU ¿Tot just en aquest instant?

DALMAU Al instant qu' he tingut rahó.

ANDREU Me la dirá.

DALMAU La sabreu.

ANDREU Deíxeunos sols.

(Tots se 'n van; Laya se 'n anava ab Ventura. Andreu qu' ho veu, los separa, y, donant la noya á Madrona, diu):

Ves ab ella.

VEN. (¡Oh! ¡S' haurá mudat ma estrella!)

QUIRSE (Tot anirá be, calleu).

(Y se separan. Ventura per anar al seu quarto, Madrona y Laya al seu, y tots los convidats ab Quirse, Joan y Quim pe 'l fondo).

- MAD. (Si no fos pe 'ls convidats;
me 'n alegro).
- LAY. (Cor, espera).
(*Se 'n van*).
- QUIRSE ¿Ja ho veyeu quina manera
de deixarnos xasquejats?
(*A Joan y Quim*).
- JOAN No; com jo ja se perque es...
feya estona que m' ho veyia.
- QUIM ¡Si ara la boda 's desfeya
no 'm tornó á mudar may mes!
(*Se 'n van*).

ESCENA XI

ANDREU, D. DALMAU, JORDI

- ANDREU Ja estem sols; comensi á dir
perque 's porta tant poch noble.
- DALMAU ¿Sabeu lo que 's diu pe 'l poble?
—Don Dalmau no pot dormir,
Pateixo desvetllament
fins á un punt que 'm desatino
y ¿per qué? Perque barrino
sense parar ni un moment.
- ANDREU Be, no 'm vingui á fe 'l pabana
ab tanta peroració;
jo, ja ho sab, no entench sino
ab lo lli y la mitja cana.
Parli.
- DALMAU Es ben senzill y curt.
A n' aquí hi havia un dot,
si cobrarse 'l dot no 's pot
á n' á mí 'l compte no 'm surt.
- ANDREU ¿Diu que 'l dot no 's pot cobrar?
- DALMAU Vaja, no dissimuleu.
Sou molt llarch; mes ja veyeu
que no m' heu pogut pescar.
Don Dalmau no pot dormir,
y, ab l' ull obert á tota hora,

¿y qu' ha de fer? Vigilá y fora.
Ab aixó, vos...

ANDREU ¿Qué vol dir?

DALMAU Qu' un cop vau creurer segura
la boda, segons jo crech,
vos vareu, amagá 'l plech,
ja firmada la escriptura.
Y aixó fa precis qu' us diga,
que, ó lo plech me retorneu,
ó no 'm caso, com sabeu,
puig, tractat, lo tracte obliga.

ANDREU ¡Com hi ha 'l cel que no l' entench
y ja 'm desesperaria!

¡Aquell plech vosté 'l tenia!...

DALMAU Y reclamarlo pretench.

(Jordi fingeix interessarse en la escena).

ANDREU Jo no 'l tinch.

JORDI ¿Qué no 'l teniu?

ANDREU ¡No 'l tinch ni res n' haig de fer!...

¡Jo 'l que busco no es diner!

JORDI Sí; aixó es cert.

ANDREU Com ho sentiu.

DALMAU Allavors, donchs, s' ha perdut.

ANDREU ¡Deu del cel!

DALMAU Lo certus es
que d' en mitj dels meus papers
ell ha desaparegut.

JORDI Y... Escolteu... ¿Si fos robat?

DALMAU ¿Com? *(Andreu atina).*

ANDREU ¡Té rahó! ¡N' estich segú!
ho ha fet ell; mes... no 'ns ho espatlla.

DALMAU ¿Ell?

ANDREU Corrents; que vinga 'l batlle.

(A don Dalmau).

Vos, *(A Jordi)* que no surti ningú.

DALMAU No hi ha remey; quí vol fer
negocis no ha de dormir. *(Se 'n vá).*

ANDREU Fins que jo us fassí venir
no us mogueu vos del carrer.
¿Vol ell qu' acabi en tragedia?
qu' hi acabi.

JORDI Y feuli la lley.

ANDREU Aneu.

JORDI Vaig. (No hi ha remey;
ara hem de fer la comedia).

(*Se 'n vá*).

ESCENA XII

ANDREU, aviat MADRONA

ANDREU ¿Vejam? Sí; es á n' al seu quarto
y el veuré, si ha de surtir;
perque no puga fugir,
ja per res d' aquí m' aparto.

MAD. Andreu. (*Entrant contenta*).

ANDREU ¿Qué?

MAD. Fesme un favor.

ANDREU Alguna ximplesa teva.

MAD. ¡Oh! Está clá; en 'sent cosa meva-
ja 'm rebs ab lo mal humor.

ANDREU Be, vaja; digas... acaba.

¿Qué vols?

MAD. No t' enfadis.

ANDREU No.

MAD. Es un favor d' atenció
que no es per mí.

ANDREU Ja ho pensava.

Favor que demanis tú.
sempre te de ser pe 'ls altres.

MAD. Y es clar, perque per nosaltres...

ANDREU Sí, entesos; no som ningú.

MAD. Doch's veurás que jo, esperant,
m' estava á baix ab la gent
convidada al casament,
fent rodona y conversant,
quan á la trassa 'l pintor,
alguna pressa tindria,
perque tot corrents sortia,
topa ab l' agutsil major,
que l' ha aturat al portal
per no deixar-lo sortir,

y, després d' allí tenir
 rahons, qu' hasta s' han fet mal,
 ha tornat á entrá 'l pobret,
 que, no se 'l que li passava,
 estava groch y 's palpava
 com si per 'quí tingués fret.
 Ell allavors s' ha cregut
 que ningú 'l veyá, y re ha dit;
 ha entrat al hort, l' he seguit,
 se 'n va á la cuina... quietut,
 jo sempre, sens que 'm vejés,
 darrera d' ell, y, ja allá,
 quan veu que ben sol está
 se treu un plech de papers.

ANDREU ¿Un plech de papers?

MAD.

Espera.

Torna á mirar be per tot,
 y, apoch apoch, sens di un mot,
 desa 'l plech á la pastera.
 Jo, primé, hi quedat parada;
 però he dit, pensat després:
 — Vaja aquest plech se veu qu' es
 una cosa delicada
 que 'l bon home del pintor
 la guarda com una joya,
 y ¿si ara ve aquí un baboya?
 no vull dir jo per mal cor
 ni per fer mal, sino obrint
 la pastera per etzar,
 y ho creu papers per llensar?

ANDREU ¿No veus que m' estich dalint?

Acaba.

MAD.

¡Oh! Está acabat.

Per no está ab lo mal de cor
 de pensar jo si el pintor
 te ó no 'l paper mal guardat,
 com ja sabs qu' á mí m' agrada
 tant fer favor á n' als altres,
 y aixó es cosa qu' á nosaltres
 no 'ns es per ço gens pesada,
 he pensat:—A la pastera
 poden perdrers, y hem sab greu;

pórtals á dalt, y l' Andreu
que 'ls guardi á la calaixera.

ANDREU ¡Cuita, dona... aquets papers!

*(Madrona desembolica un mocador ahont
dú 'l plech).*

MAD. Calla, 'ls hi embolicat;
¡com crech qu' es tant delicat!

(Los dona).

ANDREU ¡Oh! Sí, sí; es cert; lo plech es.

MAD. Guardal; quan ell ho demana
se li torna, y així se
qu' es ben guardat.

ANDREU ¡Oh! ¡Y tal be!

MAD. ¡Qué 't diré jo! So cristiana,
y, si jo veig un perill
per una persona amiga,
y ho puch fer... siga qui siga;
per mí, mes que si 'm fos fill.

ANDREU Ho crech, sí; vésten correns.
*(Es lo plech qu' ara 'm faltava.
¡Oh! La lluita ara s' acaba).*

MAD. Donchs vaig y dich que tú 'l tens.

ANDREU Jo 'l tinch, sí; y á don Dalmau
que vinga al punt.

MAD. Al moment.

ESCENA XIII

Los mateixos, QUIRSE, VENTURA

*(Madrona al anarsen, se trova ab Quirse
qu' entra, y li diu):*

MAD. Vaja; ja estareu content.
Vos ho guarda ab pany y clau,
y ho teniu mes segú encara.

*(En aquest moment apareix Ventura á la
porta del seu quarto y escolta. Quirse
s' espanta de lo que sent).*

QUIRSE ¿Qué dieu?

MAD. No 'n passeu quimera,
vos ho he tret de la pastera
y ho te.1' Andreu.

(Se 'n va contenta).

VEN. *(Desde la porta).* ¿Qué diu ara?

ANDREU Diu que la sort favoreix
á qui ab justicia castiga,
diu que ja la vostra intriga
per res contra mí serveix.
Ja que sempre que no us quadra
trová un obstacle... robeu,
jo us prometo que tindreu
lo cástich que 's dona al lladre;
mes, ans, probeu lo dolor
que lo perdre un fill nos dona.

VEN. ¿Pintor?... ¿Qué hi ha?

QUIRSE La Madrona
que m' ha volgut fe un favor.

*(Andreu se 'n va, al arribar á la porta del
quarto de Laya se gira, y, tornant á
ensenyar lo plech, diu):*

ANDREU Miréusel... ja 'l tinch aquí.
Ja lo plech torna á ser meu.

(Se 'n va).

VEN. ¿Es lo plech que?...

QUIRSE Sí.

VEN. *(Assentantse abatut).*

¡Ah! Ho vol Deu;
sēnyal que te de se així.

QUIRSE Fill, quan las cosas s' enredan
l' astucia no las pot torcer.
Ara... probeu á la forsa.

VEN. Ja, pintor, forsas no 'm quedan.

QUIRSE ¡Com que no! Se li arma un trull.
Un avi al fí no es pas sogra.
Probeuho. Sí així no 's logra
jo... encara 'ls puch fe obrir l' ull.

(Se 'n va).

ESCENA XIV

VENTURA, després ANDREU y LAYETA

VEN. Te rahó 'l pintó... es veritat;
jo no dech jamay cedir;
jo dech lluitá y resistir
fins que mori en lo combat.
Combatim donchs sens recel
per la filla del meu cor,
ó aquí caich, ó, ab foch d' amor,
jo fondré aquest cor de gel.

(Sut Andreu portant de la mà á Layeta).

LAY. ¡Pare! ¿Hont me voleu portar?

ANDREU Ves fent forsa per anarhi.

A ser del senyor notari
muller al peu del altar.

LAY. ¡Verge del Carme adorada!

*(Y cau apoyada damunt de la taula des-
fentse en amarch plor).*

VEN. ¡Filla meva del meu cor!

ANDREU Si per ella 'm mata 'l plor
per vos... me venja y m' agrada.

VEN. ¡Oh! ¡Impossible! ¡Aquest cor dúl
may al amor ha dat vida.

¡No es cor de pare! Es mentida.

¡No ha estimat may á ningú!

ANDREU Digueu, digueu; res desglassa
la font dels meus sentiments;
justament no estimo gens
perque jo hi estimat massa.

¿A dins d' aquet pit de marbre
no hi veyeu cendras mogudas?

¿No veyeu per tot caigudas
las fullas secas del arbre?

¿No veyeu en tot aquí
la sombra d' aquella filla?

De lo que ab son recort brilla
¿n' hi ha re olvidat per mí?

Mireu: sas robas hermosas,
(Obrint un calaix de calaixera y ensenyant-li un per un los objectes qu' indican los versos).

lo coixinet que brodava,
 aquets testos que regava
 per cullirhi tendras rosas.
 Lo clavell que duya alegre
 quan la vau coneixe ab ell.
 Fins lo faldellí bermell
 tot enribetat de negre.
 Tot ho guardo; re he perdut,
 mes que 'l sonris que 'm donava,
 mes que l' amor qu' enjoyaba
 la meva dolsa quietut.
 ¡Oh! ¿Y voleu que tot aixó
 pugui quedar sens venjansa?
 No. ¿No veyeu qu' es frisansa
 lo que 'm fa cruel essent bo?
 Per ço es qu', en la meva empresa,
 acumulant pensaments,
 y pensant per vos torments
 qu' á mí 'm fessen prou feresa,
 cap n' he trovat com lo darvos
 un martiri igual al meu:
 La mort al cor. Fret de neu
 qu' us lo trossegi al glasarvos.
 ¡Feryos lo que 'm vau fe á mí,
 robar lo que vau robarme,
 matarvos, com vau matarme,
 umplintme 'l cor de verí,
 perque ja que vau, malvat,
 regar ab fel verinosa
 la ferida dolorosa
 que cap consol ha tancat,
 l' únich que 'm resta, es benehir
 lo plorar amarch com ploro,
 lo morir rabiós com moro
 y lo inmens del meu patir,
 perque aixís puch veure encara,
 del meu dolor dantme mostra,

- qu' igual deu se 'l dolor vostre
 puig també es dolor de pare!
- VEN. Y estariau just, Andreu,
 si ella no 'n pagués l' agravi.
 ¿No veyeu que li sou avi
 y es lo fruit del amor seu?
 Filla es la qu' als peus se us postra
 de la á qui heu dit: ¡Filla meva!
- ANDREU No miro qu' es filla seva;
 no mes veig qu' es filla vostra.
 En va donchs per vostra veu
 en favor d' ella se 'm prega.
- VEN. ¡Oh! Esqueixeu lo vel qu' us cega.
- ANDREU Es impossible.
- VEN. Escolteu.

Molt aprop d' hont corre mansa
 cap al mar l' aigua del Segre,
 hi ha, fent po, una pressó negre
 com un cor sense esperansa.
 Una endolada en son fons
 estava una nit resant
 ajenollada al devant
 d' un Cristo entre sis blandons,
 y al veurerm', desde la reixa,
 ficsa en ella ma mirada,
 se m' acostá endolada
 per esplicarme sa queixa:
 —Jo, com sabs, moro innocenta
 del crim que m' imputan ara;
 jo no hi he estat mala mare;
 pero sí filla dolenta.
 Per seguir del cor l' anhel,
 del meu pare so aburrida.
 Si ell no 'm perdona en la vida
 jo no puch pas entrá 'l cel.
 Pero tinch per enviarli
 á demaná aquest perdó,
 un ángel, que compassió
 anirá per mí á cridarli.
 Aquest ángel es ma filla,
 ves y dónali al instant,
 ton amor sacrificant,

com ser que culpats s' humilla.—
 Digué; y no vaig sentir mes
 de lo que després diria.
 Al torná en mí, ja alt lo dia,
 me vaig trová als peus estés
 d' aquella reixa, mullada
 encara ab llágrimas d' ella.
 Ja no li vaig veure á n' ella...
 ¡La capella... era apagada!
 Ploviscava, un cel de plom
 damunt de mí s' estenia;
 d' un camp erm que prop hi havia
 venia plorant tothom,
 y molts, ab veu esglayada
 que del seu dol dava mostra,
 deyan:—Diemli un Pare nostre.
 ¡Que Deu l' hagi perdonada!

.
 Després d' aixó, lo dolor
 camps á través va llensarme;
 jo no podia allá estarme,
 me feya aquell poble... horror.
 Vaig corre allá ahont me criaban
 la filla del amor meu;
 recordant lo desitj seu
 los instants anys se 'm tornavan
 y us la vaig fe da al moment;
 quedant sol ab mas tristesas,
 per ella guanyant riquesas
 he viscut dots' anys ausent,
 y quan vinch, creyent trovar
 olvit y pau regalada,
 y aquella filla estimada
 felís ab vos contemplar,
 ¡de l' Agna 'l volgut perdó
 nega encara 'l vostre llabi,
 y en lo recort de l' agravi
 vos rabejeu ab passió!
 ¡Oh! ¡No! No podeu tení
 ni heu tingut may cor de pare.
 No ho pot ser quí com vos ara
 n' es de sa neta butxí.

No ho pot ser qui en fill qu' adora
 ofensa veu per revenja,
 la d' un enemich se venja;
 pero la d' un fill se plora!

ANDREU Haveu vist com hi escoltat
 vostra historia desgraciada,
 y; ab l' ánima traspassada,
 haveu vist com he plorat.
 Jo, aixís cumplint l' anhel seu,
 lo perdó á ma filla dono.
 ¡Sí, Agneta, sí; jo 't perdono!...
 Pero vos no sou fill meu.
 ¡Per ço mateix la revenja
 contra vos busco á tot hora:
 l' ofensa del fill se plora,
 la del enemich se venja!

VEN. ¡No; filla; digas que no!

LAY. No, avi, no; no us venjeu,
 Perdonéunos... estimeu...

VEN. ¡Més al cor... ab més passió!

LAY. ¡Oh! ¡Tingueu dels dos pietat!...
 Feu que us toqui la llum pura
 de dolsa pau y ventura
 y hora siga d' amistat.

VEN. Mireula.

(*Posantli lo rostre de Laya cap allà ahont
 Andreu gira 'l seu per no véurerla*).

LAY. ¡Oh! Sí.

VEN. N' es l' imatge

d' aquella filla amorosa
 tant volguda, tant hermosa;
 qu' en mal' hora us feu ultratge.
 Mireu sa cara encisera,
 son mateix front candorós,
 y aquell floch de cabell ros,
 y sa boca falaguera,
 y, al mirarla, en grat error,
 retrová en ella creuriau
 una filla, que 'n teniau,
 ¡robadora del amor!

ANDREU ¡Oh! ¡Es vritat! (*Cedint apesars seu*).

VEN. ¿Calleu encara?

- ANDREU Prou. (*Tement que 'l vençin*).
 VEN. Venturas fugitivas
 altre cop fetas captivas,
 podriau gosar desd' ara.
 LAY. ¿Quí ab amor més contemplat
 en pau y gloria viuria?
 VEN. ¿Quí en lo mon no envejaría
 la vostra felicitat?
 LAY. Fariam vida ditxosa
 d' amor y pau regalada;
 jo, estimantvos, y estimada,
 la memoria carinyosa
 faria revivre en vos,
 y, ab tot cor, al cel diria:
 —¿Digueume vos, mare mia,
 com faré al avi ditxós?
 VEN. ¡Aixís filla! ¡Sempre així!
 Tú sola aquí 'l vençerás;
 quant ja vençut lo tindrás
 me farás perdoná á mí. (*Se 'n va*).

ESCENA XV

LAYETA, ANDREU

(*Ella se li acosta suplicant; ell va ficsantse
 en sa fisonomia, y, acariciantla y mi-
 rantla, diu*):

- ANDREU ¡Oh! Si... es vritat... es vritat!
 May ho havia vist com ara.
 Es que fins avuy encara
 l'odi m' ho havia privat.
 Ets la imatge viva y pura
 de la meva pobre Agneta;
 viva sí... jo vull, Layeta,
 darte amor, darte ventura.
 Vull ser duenyo del cor teu
 quan sols odi 't prometia!
 LAY. ¿Será cert?
 ANDREU Sí; ab alegría
 t' abrasso.
 LAY. ¡Oh! ¡Gracias, Deu meu!
 ¡Pare! (*Cridantlo*).
 ANDREU ¡No!

LAY. Jo vull...

ANDREU (*Baixantla al prosceni*). ¿Qué fas?

No; ell no pot ser may ditxós.

Ho hem de ser nosaltres dos,

ell no... que no vinga pas.

¡Que mori ab sa negra estrella!

—La qu' al cel está vetllant

era filla del marxant

y li deyan la mes bella.

—No n' es la mes bella no,

lo poble va cantá un dia,

y... després d' una agonía

de set anys á la presó.

¡Ay! ¡Vestideta de blanch

y cantantne 'l miserere!...

¡Oh! No; no... ¡Es boig qui espera

per ell mes que guerra y sanch!

LAY. ¡Impossible! Desde 'l cel

m' ho está dient la meva mare.

Jo, entre vos y ell, soch ara

l' ángel que clou son anhel.

Jo, com va dir ella, aquí

vos vull á tots dos amants.

(*En aquest moment s' ou la marxa dels estudiants, acostantse per graus*).

¿Qu' es?

ANDREU (*Content*). Se 'n van los estudiants.

LAY. ¿Se 'n van dieu?... ¡Ay, Valentí!

¿Se 'n van?

ANDREU Sí.

LAY. ¿Y no 'l deteniu?

ANDREU Sí; mes ans digam si 't plau

al envil deixar per mí;

'sent meva, ets d' en Valentí;

'sent d' ell, ets de don Dalmau.

Presonera dels meus brassos

quedat.

LAY. ¡No! M' ho diu la mare.

De l' amor de filla y pare

ningú 'n deu rompre los llassos.

Al prech d' ella, vos, dieu no;

jo, per vos, compleixo així.

ESCENA XVI

Los mateixos, VENTURA

VEN. No, filla; quedat tú aquí.
 T' ho mana 'l teu pare; jo.
 Quedat; te rahó 'l teu avi.
 Si com filla m' estimesses,
 si per mí á n' ell lo deixesses,
 ¿quín cástich te 'l seu agravi?
 La teva ditxa es primé,
 quedat filla meva aquí.
 Sigas d' ell, d' en Valentí...
 Jo tot sol me 'n aniré...
 No dech de tos sentiments
 á la queixa serne sort.
 Me 'n niré sol, com un bort...
 sense patria ni parents.
 *Lo torment de ma consciencia
 no es prou per borrar ma falta.
 Jo no dech sentí en ma galta
 lo teu bes, sufrir ta ausencia
 dech mes quant mes ab tu goso.
 Te rahó l' Andreu... es vritat:
 la lley no m' ha castigat;
 *donchs jo lo cástich m' imposito.
 Buscaré un racó amagat
 ahont sol y vern al fí moria.
 Consolat tú ab la memoria
 de la ditxa que t' he dat.
 Adeu... y vos... Adeu siau.
 Tot quant tinch ab ella us dono.
 Feula... felís y us perdono
 la sort de que 'm feu esclau.
 Aixís s' estima. Dels dos
 jo per ella mes m' afanyo.
 ¡Venjeuvos ara... jo us guanyo,
 jo... la estimo mes que vos!
 Vaig á ordedar ma partida.

Abans de da 'l primer pas...

(Romp lo lo plor).

ANDREU Veníuli á dar un abras. *(Connogut).*

VEN. ¡Será 'l darrer de la vida! *(Se 'n vá).*

ESCENA XVII

LAYETA, ANDREU

LAY. ¡Ay! ¡Se 'm fa trossos lo cor!

ANDREU ¡Qu' ell t' estima mes t' ha dit!
No ho creguis, filla; ha mentit.
Jo 't ho provaré ab amor.

(S' ou la marxa dels estudiants al peu de la finestra).

No temis; teu ha de ser.

(Va á la finestra y crida):

¡Ey, vos! ¡Mitjá de ca 'n Riera!
Veniu, torneu endarrera.

(Para la música).

Pujeu... la noya us daré.

LAY. ¡Pare!

ANDREU Deya en son flagell
qu' ell mes que jo t' estimava.
¿Quí dels dos ton patí acaba?
¿Quí t' estimava mes? ¿Jo ó ell?

ESCENA XVIII

Los mateixos, VALENTÍ, QUIRSE

VAL. ¿M' heu cridat?

QUIRSE ¿Qué passa aquí?

ANDREU Que no vull qu' ella se 'm mori.

Es vostra. *(Dantla á Valentí).*

QUIRSE ¡Ah! ¿Hi ha casori?

VAL. ¡Layeta!

LAY. ¡Oh! ¡Valentí!

(Abrassantse).

QUIRSE ¿Veyeu? ¡Aixó es ben pintat!

ANDREU Aixís, filla meva, aixís;
te vull véurer ben felís.

ESCENA XIX

Los mateixos, D. DALMAU, JORDI, MADRONA,
JOAN, QUIM, CONVIDATS

DALMAU Ja tot torna á está arreglat.

ANDREU (¡Don Dalmau!) (Sorprés).

DALMAU Ja está 'l rectó

vestit ab alba y estola;
ab aixó fora tavola
y endavant la professó.
Cap á missa.

ANDREU (*Resolt*). No pas ara

DALMAU ¿No anem á fe 'l casament?

ANDREU Ja no 's fa. (*Sorpresa general*).

DALMAU ¿Qué?

ANDREU Com ho sent.

DALMAU ¿Algun altre estorb encara?

ANDREU Sí; las cosas han cambiat,
y del dit torno endarrera.

DALMAU ¡Andreu!

ANDREU No, y en va s' espera;
no s' hi casa y s' ha acabat.

DALMAU ¡Home! Se qu' una vegada
s' han dat passos tant formals
y-s' han firmat esponsals
la nuvia queda obligada,
y ni el dret ni el dot perdré
y á la iglesia vindrá ab mí.

ANDREU Hi anirá ab en Valentí.

DALMAU No; porque ho impediré.
Ab mí no 's voldrá casar,
pero 'l fe esponsals la obliga,
y, mentres jo solter siga,
ella soltera ha de estar.

LAY. ¿Qué diu?

VAL. Es cert.

QUIRSE Y tant cert.

DALMAU O méva ó á vestir sants.

LAY. ¡Adeu venturosos plans!

ANDREU (¡Oh! ¡Y tota sa ditxa 's pert!...)

(*Buscant frenétich un medi pera salvarla*).

DALMAU (Y també 'l dot se perdrá
perque jo tindré 'l paper).

(*Ap. á Andreu*).

ANDREU (¿Cóm salvarla? ¿Qu' haig de fer?)

DALMAU Firmat per vos també está.

ANDREU Donchs per ço no te valor.

DALMAU Si un coneix la firma seva...

ANDREU Si he firmat... no es filla meva.

DALMAU ¿Com?

ANDREU Es filla del senyor.

(*Tirantla als brassos de Ventura que surtía
en aquest instant*).

ESCENA ÚLTIMA

Los mateixos, VENTURA qu' apareix seguit del criat
que li dú l' equipatje

ANDREU Teniu; aixís la salvém.

(*Dantli la noya*).

VEN. ¡Filla!

LAY. ¡Pare!

ANDREU (*A don Dalmau*). Es lo seu pare,
y, no consentinhi ell ara,
lo nostre pacte rompém.
(Mato tot l' odi en mon cor.

(*Ap. á Ventura*).

per fer ditxosa sa estrella.

¿Quí dels dos fa mes per ella?

¿Quí li porta mes amor?)

VEN. ¡Oh! ¡Sí, Andreu, sí... m' heu vençut!

LAY. ¡Avi! (*Besantli la ma*).

ANDREU ¡Fills!

(*Unint las mans dels dos*).

QUIRSE

Quadro acabat.

DALMAU (¡Jo crech que m' hi endormiscat!)

JORDI (¡Jo, de fret m' he quedat mut!)

MAD. Pero jo no entench ni un mot.
¿Cóm?...

JOAN Ja us ho diré demá.

QUIRSE Just; uingú millor podrá
qu' aquest que diu qu' ho sab tot.

ANDREU Jo se sols que m' ho aconsella
la que en mí d' amors es font;
la que quan era aquí al mon
deyan qu' era la mes bella.

VEN. Y la mes mártir tambe,
perque vos, per ser honrat,
vareu tenir la crueltat
de tancar lo cor al be.
No ho feu. En lloch de venjansa
sempre perdó, al mes culpant
obriuli de bat á bat
las portas de la esperansa.
No ho olvidem ni un instant,
y arranquém del fons del cor,
una llágrima d' amor
per LA FILLA DEL MARXANT.

PROU

NOTAS

Indispensables pera la bona representació d' aquest drama

1.ª Tots los versos qu' están entre duas estrellas dehuen suprimirse.

2.ª La escena VII del segón acte també deu suprimirse entera en la representació.

3.ª La tonada de la cançó, tocada en lo violí, deu sentirse sempre de manera que per res destorbi 'l dialech y serveixi d' acompanyament al actor.

4.ª La marxa dels estudiants, de guitarras, bandurrias, panderos y flautas, deu ser original. Lo director d' orquesta del Teatro Catalá, proporcionarà la bellísima, original d' ell que 's toca en las representacions del Teatro Romea.

5.ª En lo moviment que deu notarse en la fira del primer acte se representará diversitat de tipos, com, senyors, pagesos, soldats, venedoras, etc., etc.

6.ª En la relació que en lo primer acte diu Quirse de las diferentes cosas que pinta, despres dels versos que dihuen:

«aquells pichs á las monjetas
«perque semblin fasolets.»

s' hi han de anyandir los següents:

«Pinto paissos de bando,
«pinto y dibuixo la roba,
«pinto la lluna en un cove
«y fins Sant Cristofol nano.
«Y, per acabar, cobrant, etc.»

OBRAS

DE

JOSEPH FELIU Y CODINA

QUE 'S VENEN EN AQUESTA ADMINISTRACIÓ

Lo Rebadá, <i>drama</i>.	Ptas. 2
Lo grá de mesch, <i>comedia</i>.	» 2
Lo mestre de minyons, <i>pessa</i>.	» 1
La filla del marxant, <i>drama</i>.	» 2
Vers y prosa.	» 0'25

UN LLIBRE ABSOLUTAMENT IN-
DISPENSABLE ALS AFICIONATS

Catàleg d'Obres Teatral Catalanes

4.000 títols entre drames, comèdies, sainets, diàlegs,
mondèlegs i sarsueles. Teatre d'infants i el més extens

REPERTORI SENSE DONES

cada obra es detalla el nombre de personatges, homes i dones; si està
escrita en vers o prosa; si és còmica o dramàtica

legeu les seccions
que conté el Catàleg

-
- Obres en dos, tres o més actes, amb una o més dones.
 - Obres líriques en dos, tres o més actes, amb una o més dones.
 - Obres en un acte, amb una o més dones.
 - Obres líriques en un acte, amb una o més dones.
 - Obres en dos, tres o més actes, sense dones.
 - Obres líriques en dos, tres o més actes, sense dones.
 - Obres en un acte, sense dones.
 - Obres líriques en un acte, sense dones.
 - Mondèlegs per a home.
 - Mondèlegs per a dona.
 - Teatre d'infants en un o més actes.
 - Mondèlegs per a nois.
 - Mondèlegs per a noies.

en volum d'unes 150 pàgines, 2 pessetes

qui vulguin rebre'l per correu, hauran d'afegir 0'40 ptes, per al fran-
queig certificat

libreria i Arxiu Teatral Millà

Carrer de Sant Pau, 21

BARCELONA